

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte
Pirmsskolas skolotājs

IVETA BULE

**Izglītojošas un atbalstošas vides veidošana pirmsskolas izglītības
3. posmā**

Kvalifikācijas darbs

Darba vadītāja

Profesore

Dr.psych.

Tija Zīriņa

_____
Akadēmiskais amats
akadēmiskais grāds

_____
Zinātniskais /

_____
Vārds, Uzvārds

_____
Paraksts

BAUSKA 2023

Anotācija

Pētniecības darba autore: Iveta Bule.

Pētniecības darba tēma: Izglītojošas un atbalstošas vides veidošana pirmsskolas izglītības 3. posmā.

Pētniecības darba zinātniskā vadītāja: Dr. psych. Tija Zīriņa.

Pētījuma mērķis: Teorētiski pētīt un praktiski pārbaudīt izglītojošas un atbalstošas vides veidošanas iespējas pirmsskolas izglītības 3. posmā.

Pētījuma jautājums: Kā veidot izglītojošu un atbalstošu vidi pirmsskolas izglītības iestādē?

Pētījuma saturs: Izstrādāti divi pedagoģiskie novērojumi, mācību vides novērojums, izglītojošas un atbalstošas mācību vides nodrošinājuma būtības novērojums. Izstrādātas pedagoģiskās izmēģinājuma darbības, izveidots emocijas pārvaldīšanai miera krēsls un izstrādāti grupas noteikumi.

Pētījuma darba apjoms: 43 lapaspuses, 3 tabulas, 20 attēli, 1 pielikums un 24 vienību literatūras skaits.

Atslēgas vārdi: 3. posms, izglītojoša un atbalstoša vide, vides veidošana, pirmsskola.

Annotation

Author of the research work: Iveta Bule.

Topic of the research work: Creating an educational and supportive environment in the 3rd stage of preschool education.

Scientific leader of the research work: Dr. psych. Tija Zirina.

The purpose of the study: To theoretically study and practically test the possibilities of creating an educational and supportive environment in the 3rd stage of preschool education.

Research question: How to create an educational and supportive environment in a preschool educational institution?

Content of the study: Two pedagogical observations have been developed, an observation of the learning environment, an observation of the nature of providing an educational and supportive learning environment. Pedagogic trial activities have been developed: created a peace chair for managing emotions and developed group rules.

Scope of research work: 43 pages, 3 tables, 20 images, 1 appendix and 24 items of literature.

Key words: 3rd stage, educational and supportive environment, environment creation, preschool.

Saturs

Ievads	5
1. Izglītojošas un atbalstošas mācību vides raksturojums	7
1.1. Atbalsta pasākumi izglītojamajiem.....	10
1.2. Bērna fiziskā un psiholoģiskā attīstība pirmsskolas izglītības 3. posmā.....	12
2. Pētījums par izglītojošas un atbalstošas vides veidošanu pirmsskolas izglītības 3. posmā	14
2.1. Pētījuma metodoloģija.....	14
2.2. Pētāmās mērķauditorijas apraksts	15
2.3. Pētījuma norises apraksts	17
2.4. Pedagoģisko izmēģinājumu darbību interpretācija un iegūto datu analīze ...	23
2.4.1. Iekšējo kārtības noteikumu izstrāde.....	23
2.4.2. Emociju paškontrolē, miera krēsla izveide	26
2.4.3. Mācību vides novērojums	32
Secinājumi.....	39
Priekšlikumi	40
Literatūras un avotu saraksts	41
PIELIKUMI	43

Ievads

Mācību vide, kurā ikdienā uzturas bērns ir svarīgākais priekšnosacījums bērna attīstībai. Iekārtojot mācību vidi jāņem vērā dažādi būtiski faktori, kas raksturīgi dažādu vecuma posmu bērnu spējām, kā arī individuāli katra bērna vajadzībām. Lai bērnam būtu iespēja iestādē ne tikai augt un attīstīties ir svarīgi izprast katra bērna individualitāti un spējas, lai sekmētu bērna izaugsmi, svarīgākais priekšnosacījums ir bērna uzticēšanās pedagogam, kas ar savu atbalstu rada drošības sajūtu. Fiziski iespējams izveidot izglītojoši vidi, bet bez atbalstoša personāla bērnam patstāvīgi nav iespējams augt un attīstīties. Veidojot atbalstošu vidi pedagogs bērnam iemāca svarīgāko, veidot attieksmi pret otru tādu kā saņēmis attiecībā pret sevi, kas bērnam būs jāattīsta arī turpmākajos dzīves posmos.

Izglītojoša un atbalstoša mācību vide ir divas dažādas vides, kurām ne tikai izglītības iestādē, bet jebkurā vidē būtu jāmijiedarbojas vienai uz otru, kas tādējādi rada bērnam drošības sajūtu, harmoniju ar sevi. Ja bērns par sevi jūtas pārliecināts, tas rada pārliecību par paveicamo, neatkarīgi no tā grūtības pakāpes.

Tēmas aktualitāte - Arvien vairāk dažādos sociālos mēdijos iespējams dzirdēt stāstus par nelojālu attieksmi pret bērnu attiecībā no pedagoga, ņirgāšanos, pazemošanu, raustīšanu, sodīšanu pirmsskolas izglītības iestādēs (turpmāk tekstā PII). Kā to bija iespējams vērot televīzijas raidījumā „Aizliegtas paņēmiens. Bērniņa bērnudārzā” (Bojārs 2021). Šāda audzināšana bērnam atstāj neizdzēšamas rētas un rada negatīvu pieredzi, tāpēc darba turpmākajā gaitā autore analizēs izglītojošas un atbalstošas vides nozīmīgumu bērna attīstībā.

Pētījuma objekts: Pedagoģiskais process pirmsskolā.

Pētījuma priekšmets: Izglītojoša un atbalstoša vide.

Pētījuma mērķis: Teorētiski pētīt un praktiski pārbaudīt izglītojošas un atbalstošas vides veidošanas iespējas pirmsskolas izglītības 3. posmā.

Pētījuma jautājums: Kā veidot izglītojošu un atbalstošu vidi pirmsskolas izglītības iestādē?

Darba mērķu sasniegšanai tika izvirzīti sekojoši uzdevumi:

- 1) Teorētiski analizēt literatūru par izglītojošas un atbalstošas vides jēdzienu;
- 2) Raksturot mācību vidi pirmsskolā un tās komponentus;
- 3) Raksturot bērna fizisko un psiholoģisko attīstību pirmsskolas izglītības 3. posmā;
- 4) Veikt pētījumu par izglītojošas un atbalstošas vides veidošanas iespējām pirmsskolas izglītības 3. posmā;
- 5) Veikt pedagoģiskās izmēģinājuma darbības ar bērniem;

- 6) Analizēt iegūtos pētnieciskos rezultātus, izstrādāt secinājumus izglītojošas un atbalstošas vides pilnveidei pirmsskolā.

Pētījuma bāze - pirmsskolas izglītības iestāde „X”, grupas „X” 12 bērni, no kuriem 6 meitenes un 6 zēni.

Kvalifikācijas darba pētnieciskajā daļā tika veikti pedagoģiskie novērojumi un pedagoģiskās izmēģinājuma darbības, kas centrētas uz bērnu attīstību mācību vides nodrošināšanā.

Kvalifikācijas darbs sastāv no divām daļām. Darba pirmā daļa sastāv no teorijas izpētes par izglītojošas un atbalstošas mācību vides raksturojumu, atbalsta pasākumiem un bērna attīstības un psiholoģiskajām īpatnībām trešajā vecuma posmā. Darba otrā daļa sastāv no pētnieciskās daļas, datu pētījumā veicot novērošanu un pedagoģiskās izmēģinājuma darbības. Darba noslēgumā apkopojot teorētisko un pētniecisko daļu izstrādāti secinājumi, kas sekmētu izglītojošas un atbalstošas vides veidošanu pirmsskolas izglītības 3.posmā.

1. Izglītojošas un atbalstošas mācību vides raksturojums

Veidojot mācību vidi nepietiek tikai ar izglītojošu saturu, jāņem vērā dažādi atbalstoši faktori. Mācību vides saturam jāatbilst katra bērna individuālajām spējām, kas veido atbalstošu mācību vidi ne tikai fiziski, bet arī emocionāli drošu.

Izglītojoša mācību vide ir vide kurā bērns spēj attīstīties balstoties savā iegūtajā pieredzē. Tā sevī iekļauj dažādas grūtības pakāpes mācību materiālus, grupas un āra vidi, mājas vidi, centru veidošanu. Mācību vidē bērniem ir iespēja ne tikai pašvadīti izzināt mācību vielu, bet arī brīvi pārvietoties un socializēties vienam ar otru.

Atbalstoša mācību vide ir vide, kurā bērns jūtas drošs, saprasts, pieņemts un atbalstīts. Tā sevī iekļauj atbalsta speciālistus, bērna sadarbību ar vecākiem, bērna sadarbību ar pedagogu, vacāku sadarbību ar pedagogu, pedagoga sadarbību ar vecāku.

Par mācību vides atbilstību bērna vajadzībām ir atbildīgs pedagogs, kura prioritāte ir bērns un tā vēlme darboties, radīt un pētīt. Radot mācību vidi kurā bērns grib aktīvi darboties, veidot izpratni par apgūstamo tēmu. Iekārtojot mācību vidi, materiāliem jābūt daudzfunkcionāliem, lai varētu attīstīties dažādās mācību jomās. Svarīgi, lai telpā šis mācīšanās process būtu novērojams, materiāliem periodiski mainoties ņemot vērā bērnu vēlmes un tēmas apguvi (Lauka 2018).

Principi, kas jāievēro, iekārtojot mācību vidi:

1. Mācību vide ir fiziski droša un pārraugāma – bērns viens vai kopā ar grupas biedriem var brīvi pārvietoties telpā, piedalīties rotaļās un pārredzēt notiekošo sev apkārt.
2. Mācību vide ir daudzfunkcionāla – ar iespēju mainīt telpas izkārtojumu tādējādi palielinot aktivitāšu telpu.
3. Mācību vidē ir paredzēta vieta atpūtai – plānoti iekārtots atpūtas stūris, kur bērns pēc vajadzības var doties atpūsties citu netraucēts.
4. Mācību vidē mācību līdzekļi izvietoti bērniem brīvi pieejamās vietās – mācību materiāliem jābūt brīvi aizsniedzamiem, ērti paņemamiem un novietojamiem atpakaļ, neaizsedzot vienam otru.
5. Mācību vidē materiāli izvietoti bērnam zināmās jomās vai centros – attiecīgās mācību jomās sniegta rakstiskā un vizuālā informācija par jomas izvietojumu. Materiālā bāze izvietota attiecīgajā jomā ņemot vērā vecumam raksturīgos mācību līdzekļus, diferencētās pieejas ar dažādas grūtības pakāpju uzdevumiem, ar materiāliem iepazīstinot individuāli tādējādi rosinot prasmi darboties pašvadīti.

6. Mācību vide atspoguļo mācību procesu un rosina darboties – pedagoģu un bērnu telpu iekārtojums ir rosinošs un pārskatāms, izveidojot atgādnēs, domu kartes, atziņas, bērnu darbus, „runājošo sienu”.
7. Mācību vidi skolotājs veido kopā ar bērniem – lai bērnam būtu iespēja no sava skatu punkta veidot iekārtojumu un justies tajā piederīgam. Novērojot, ka kādā no zonām nenotiek aktivitātes, tās pārveido kopā ar bērniem, lai radītu piesaisti.
8. Veselības un fiziskās aktivitātes mācību jomas pamatu apgūšanai veido specifisku mācību vidi – ja grupas platība to atļauj veido fizisko aktivitāšu stūri, kur iespējama priekšmetu, šķēršļu pārvietošana un pārvarēšana sekmējot fiziskās aktivitātes. Ja tas nav iespējams, izveidot piemērotu vietu ārā vidē izmantojot dabas resursus. Veselības aktivitātēm izmanto apgūstot higiēnas normas, ar vizuālām atgādnēm par pareizu roku, zobu kopšanu.
9. Izglītības iestādes tuvāko apkārtni regulāri un mērķtiecīgi izmanto kā mācību vidi – organizēt mācību procesu ārā vidē, iestādes laukumā izveidojot eksperimentu, pētījumu vietas, lai izzinātu dažādas mācību tēmas. Sniedzot iespēju mācīties izmantojot dabas materiālus (VISC 2019).

Mācību vides iekārtošanā lielākais uzsvars tiek likts uz bērnu, sniedzot iespēju kļūt par aktīvu mācību procesa dalībnieku, pedagoģam kļūstot par koordinātoru. Sniedzot bērnam iespēju pašvadīti apgūt mācību vielu pētīt, vērojot, analizējot. Mācību vide ir apstākļu kopums, kas rada bērnam interesi mācīties. Balstoties savā iepriekšējā pieredzē veidojot jaunu. Tādējādi mijiedarbojas fiziskā, sociālā un informatīvā mācību vide ap bērnu (Margevica-Grīnberga, Šūmane 2020).

Fiziskā mācību vide ir vide, kurā bērns ikdienā uzturas un pilnveidojas. Svarīgākie fiziskās mācību vides aspekti ir telpu iekārtojums, apgaismojums, ērtums, daudzfunkcionālums, komfortablums, atbilstošs mēbeļu augstums, atpūtas telpa. Galdiem jābūt izvietotiem tā, lai stimulētu bērnus uz komunikāciju, kas veido uz savstarpējām attiecībām orientētu mācību vidi, vizuālajai informācijai jābūt brīvi pieejamai (Agliaiti, A., Aguillar Barriga, P., Martinsone, B & Valverde Jimenze, B., 2018).

Svarīgākais fiziskās mācību vides iekārtojumam tiek koncentrēts uz grupas iekārtojuma ērtību bērnam mācību procesa apguvei, iekļaujot attiecīgos mācību līdzekļus un diferencējot to grūtības pakāpi (Karlidaģ 2021).

Fiziskā vide varbūt motivēšos bērna attīstības faktors, pedagoģam izzinot bērna intereses un pielāgojot tās mācību vidē iespējams sasniegt maksimālus rezultātus. Veicot vērojumus jāņem vērā bērna velmes, iekšējā motivācija, kas savukārt atspoguļojama jau fiziski mācību vides iekārtošanā. Droša piesaiste, radīta darbam atbilstoša noskaņa, pedagoģa verbālā un

neverbālā valoda, cieņpilna izturēšanās, kopēju noteikumu izveide, daudzveidīga mācīšanās, dažādu grūtības pakāpju uzdevumi.

Fiziskā mācību vide pirmsskolas izglītības iestādē tiek ierīkota arī vecākiem, kas ir informācijas stends ar jaunāko informāciju, piemēram, ēdienkarte, grupas un iestādes dzīves norisēm, dienas režīma izklāsts, stends ar bērnu radošajiem darbiem, sniedzot ieskatu, kas apgūts un rosinot pārrunāt vecākam ar bērnu par mācību procesu, veiksmēm, neveiksmēm, plānotajām darbībām, idejām.

Sociālajai mācību videi ir svarīga loma bērna personības turpmākajā attīstībā. Mēs visi esam dažādi un augam dažādās sociālajās vidēs. Izglītības iestāde ir vieta, kur bērnus neiedala, bet strādā ar visiem vienlīdzīgi, pedagogi rada drošības sajūtu bērnam, veidojot drošu piesaisti.

Sociāla mācību vide veidojas mājas vidē, komunikācijā vienam ar otru. Sociālā mācību vide iekļauj sevī arī komunikāciju vienam ar otru, sākotnēji bērna komunikācija notiek ar vecāku, tad ar pedagogiem un citiem pieaugušajiem. Komunicējot ar dažādām vecuma grupām bērnam veidojas izpratne par apkārtējo pasauli, pēc redzētā veidojas sociāli kulturālās vides vērtības, uzskati un pieņemtās uzvedības normas (Sebre, Miltuze 2022).

Sociālo vidi veido savstarpējās attiecības ar visām iesaistītajām pusēm. Tām raksturīgas uzticēšanās, cieņa, taisnīgums, atbalsts, rūpes, piederības izjūta, emociju atpazīšana, empātija, sadarbība, konfliktu risināšanas prasmes, savstarpēja cieņa, spēja just citiem līdzīgi, dalīšanās, spēja palīdzēt un lūgt palīdzību, patstāvība, prasme par sevi pastāvēt, aizstāvēt sevi verbāli, atpazīt emocijas, pozitīva uzvedība.

Sociālās vides ietekmei ir liela nozīme cilvēka turpmākajā attīstībā. Tā veido cilvēka priekšstatus un pamatus turpmākam dzīves modelim (Margeviča-Grinberga, Šūmane 2020). Ja bērns ikdienā dzīvo nelabvēlīgā sociālajā vidē, tad pirmsskolā bērnam ir iespēja augt sociāli drošā un atbalstošā vidē, kas turpmākajā bērna attīstībā sniedz iespēju izvērtēt un analizēt, kura no vidēm ir piemērotāka savas nākotnes veidošanai.

Sociālo vidi veidojam mēs paši, tāpēc svarīgi to mācīt bērniem caur viņu skatu prizmu. Organizēt un piedalīties kultūras pasākumos, sporta pasākumos, mācīt lietu kārtību, izveidot bērnu izvīzītus konkrētus grupas noteikumus, formulējot tos pozitīvā formā un izvietojot mācību vidē, tādējādi motivējot uzturēt labvēlīgu mācību vidi.

Informatīvā mācību vide ir fiziska telpa, kurā bērns tiek nodrošināts ar mācību līdzekļiem, kas palīdz sekmēt tā attīstību, integrējot mācību vidē jaunus informācijas nesējus, kas aizrauj un netieši sniedz iespēju apgūt mācību vielu. Ar vien biežāk mūsdienu pasauli pārņem digitālais laikmets, kad nevis cilvēks, bet tehnoloģijas mums māca mācīties. Bet ne vienmēr tehnoloģijas ir attīstības kavētājs, bet arī veicinātājs. Pieaugušā kontrolētais saturs ir

galvenais noteicošais faktors, lai informatīvā vide netraucētu bērna attīstību ne emocionāli, ne fiziski, ne sociāli.

Pedagogi izmanto informatīvo mācību vidi, lai veidotu mācību materiālus, komunicētu ar kolēģiem, dalītos ar vecākiem, organizētu sapulces. Tā sevī ietver dažādus digitālos rīkus, interaktīvā tāfele, gaismas molbertu, datoru, audio atskaņošanu, runājošo pildspalvu, televizoru un citus digitālos rīkus.

Sniedzot bērniem iespēju mācīties informatīvajā telpā, bērni nereti ar grūtībām spēj atšķirt realitāti no digitālās pasaules, izprast digitālo tehnoloģiju lomu un ievērot drošības noteikumus. Šīs ir prasmes, kas bērniem jāattīsta pirmsskolā, izveidojot atgādnes par digitālo rīku attāluma izmantošanu, laika pavadīšanas paškontroli. Mācīt bērniem, ka izmantojot šos rīkus mēs varam izvēlēties ne tikai spēlēs bez pievienotās vērtības, bet gan tādas, kas sniedz iespēju mācīties (Riekstiņa 2021).

Galvenā prioritāte iekārtojot mācību vidi ir bērns un tā turpmākā attīstība. Tāpēc svarīgi radīt brīvu, radošu aizraujošu vidi ap bērnu, kas rada bērnam vēlēšanos aktīvi darboties, pilnveidoties, censties, mēģināt un kļūdīties, tādējādi attīstot savu pieredzi (Mainza 2013).

Fiziskā, sociālā un informatīva mācību vide sevī iekļauj mijiedarbību, tās ir vides, kuras galvenajā lomā ir pats bērns un tā intereses. Jebkura vide papildina viena otru, tāpat kā sadarbība, kas notiek šajās vidēs, tās māca dažādas sociālās prasmes un pieredzes apmaiņu. Pēc autores domām svarīgākā vide ir sociālā vide, vide kurā bērns uzturas ikdienā, tas ko redz, ko ir piedzīvojis veido bērna personību. Pedagoģis novērojot katru bērnu individuāli, spēj mantoto sociāla pieredzi vai nu attīstīt vai palīdzēt to ierobežojot ar iesaistītajām pusēm. Sociāla vide ir pamats, kā bērns veidos savu nākotni.

Pedagoģiskajā procesā prioritāte ir bērns un katra bērna individualitāte. Tāpēc svarīgi iekārtojot mācību vidi vadīties pēc katra bērna individuālajām vajadzībām un integrēt tās mācību vidē tā, lai veidotos saistoša vide visiem kopā. Mācību videi jābūt koncentrētai uz vēlmi apgūt un papildināt savas zināšanas pašvadīti, komunicējot vienam ar otru tādējādi daloties pieredzē. Par mācību saturu atbildīgs ir pieaugušais, kas veido mācību vidi integrējot tajā ar mācību jomām saistītos līdzekļus.

1.1. Atbalsta pasākumi izglītojamajiem

Atbalsta pasākumi iestādēs tiek nodrošināti dažādām vecuma grupām, ņemot vērā, ka izglītības sistēma paredz ieklausīto izglītību, atbalsta pasākumi ir īpaši svarīgi izglītojamajiem ar speciālajām vajadzībām. Mācību procesā neizdalot iekļaujošos bērnus un to atšķirīgās vajadzības, bet gan esot kopā ar citiem un saņemot papildus atbalstu. Pedagoģa

uzdevums ir iekārtot grupu tā, lai pieejamie mācību līdzekļi būtu aktuāli gan izglītojamajiem, gan bērniem ar specifiskām vajadzībām (Norwich 2013). Novērojot augsto intensitāti ar pieaugušo bērnu skaitu, kam šādas speciālās vajadzības jānodrošina, nereti grupas iekārtojot mācību vides ņem vērā dažādas nianšes bērnu vajadzību nodrošināšanai. Daudzveidīgas informācijas sniegšanai tiek nodrošinātā rakstiska, mutiska, vizuāla informācija, dažādu pakāpju diferencēšanas uzdevumi, nesteidzināšana un bērnu vērošana, analizēšana, lai tiktu klasificētas individuālās bērnu spējas (Mārtinsone, Miltuze 2015).

Gadu gaitā izglītības iestādes ir pilnveidojušās iekļaujot izglītības sistēmā sociāli emocionālu audzināšanu, kad tiek ņemtas vērā bērna individuālās vajadzības nodrošinot drošu un iekļaujošu mācību vidi. Kad svarīgākais ir bērns un tā vajadzību, spēju attīstīšana tam raksturīgā attīstības ātrumā.

Iekļaujošās izglītības kontekstā tiek iekļautas daudzveidīgas vajadzības, neizdalot attiecīgo bērnu spējas, bet integrējot kā vienu veselumu. Kas sniedz iespēju bērņus neiedalīt, ar vai bez īpašām vajadzībām, bet mācīties visiem kopā (Margeviča-Grīnberega, Šūmane 2020). Atbalstošs mācību vides priekšnosacījums būt līdzvērtīgām, pieņemtam, atbalstītam, sadzirdētam.

Ministru kabinets ir izdevis noteikumus Nr.556, kas paredz dažādus mācību pasākumus, kas būtu vides pieejamība, atbalstošu mācību procesu organizēšana, mācību un tehnisko līdzekļu nodrošināšana, pedagoģisko un atbalsta personāla pieejamība. Papildlaika sniegšana, lai darbotos savā attīstības ātrumā, nesteidzinot. Dinamiskās pauzes, atgādnēs/(vizuālas, verbālas, taktīlas) mācību darbā, ieviest un konsekventi uzturēti skaidri zināmus kārtības noteikumus, verbālās informācijas papildināšana ar vizuālo informāciju, vizuāls atbalsts, dienas plāna vizualizēšana. Individuāla pieeja mācību slodzes pielāgošanai, individuāls darbs, sadarbība ar speciālajiem pedagogiem (MK noteikumi Nr.556, 19.11.2019., 53. panta pirmā daļa, www.likumi.lv).

Svarīgs atbalsts ir pedagogs, kas spēj grupas vidē iepazīstināt un iemācīt prast pieņemt otru tādu kāds viņš ir, iemācīt, ka esam dažādi un līdzvērtīgi. Tā ir spēja prast komunicēt bērna valodā, prasme pielāgoties straujajam dzīves ritmam, rast oriģinālus risinājumus nestandarta situācijās (Višķere 2017).

Daudzas apgūstamās vielas iespējams iemācīties, nemācoties. Pasniedzot tās kā rotaļas, tādējādi netīši apgūstot dažādas prasmes. Aktualizējot dažādas lomu rotaļas, bērns gūst pieredzi dažādu ikdienas situāciju risināšanā. Caur rotaļu bērni izzina apkārtējo pasauli, iemācās attīstīt koncentrēšanās spējas, komunikācijas prasmes, rosina fantāziju, attīsta spēju pārvaldīt emocijas (Višķere 2017).

Mācīšanās jebkurā vecuma posmā ir svarīgākais attīstības priekšnosacījums, kas saistās ar kognitīvo, personības un sociālo indivīda attīstību. Tādējādi pilnveidojot bērnam prasmi mācīties pašvadīti, pedagogs izvēlas metodes, kas veicina sociāli emocionālo kompetenču attīstību (Svence 2020).

Bērnām jūtoties atbalstītam, bērns jūtas piederīgs. Jūtoties piederīgam bērns atveras, kļūst drosmīgs un tādējādi spēj paveikt šķietami neiespējamo. Pieaugušais ar savu atbalstu, gan materiālu, gan morālu spēj radīt bērnam pārlicību par sevi un savām spējām, Par sevi pārlicināts bērns, kurš grūtību gadījumā zina, kur un pie kā vērsties pēc palīdzības kļūst par patstāvīgu darītāju, kam grūtības nav šķērslis.

1.2. Bērna fiziskā un psiholoģiskā attīstība pirmsskolas izglītības 3. posmā

Bērna attīstības stadijā svarīgākie ir pirmie dzīves gadi, kad veidojas un attīstās smadzeņu darbība savienojoties ar neironiem. Veidojas cilvēka personība, formējas raksturs un dzīves uztvere (Štāla 2019). No 4-7 gadu vecuma smadzenes ir visplastiskākās, vecuma posms, kad svarīga ir mācību vide ap bērnu. Šajā posmā pilnveidojas kognitīvās pamatiemaņas - iztēle, domāšana, runa, uztvere, intelekts, analizēšana un cits iemaņas (Svence 2020).

Bērna attīstības trešais posms raksturīgs ar bērna vēlmi atveidot iepriekšējos posmos uzkrātās zināšanas. Bērns ir audzis dažādās sociālajās vidēs un uzkrājis pieredzi, kas šajā vecuma posmā veido viņa personību un rada patstāvības sajūtu. Mācoties no pieaugušā veidojas priekšstats par to, kāds vēlas būt, veicinot radošo darbību sižetu lomu rotaļas, kurā atspoguļojas bērna sadarbība ar pieaugušo (Kalvāns 2018). Izveidojušies sevis radīti principi, kuri tiek atspoguļoti savstarpējā komunikācijā (Ирбе, Линденберга 2016). Uztvere ir mērķtiecīga, analizējoša un apzināta. Domāšana ir konkrēta un vērsta uz bērna iegūtajām zināšanām, nespējot tās analizēt vispārinātā līmenī. 6-7 gadu vecumā attīstās spēja veikt loģiskus secinājumus (Sebre, Miltuze 2022). Vērojot priekšmetu, bērns spēj raksturot, kur šo priekšmetu var izmantot, kādās krāsās tas redzēts un analizēt, kā to iespējams izgatavot, kur iegādāties, kur tas atrodams apkārtējā vidē.

Valodas apguves periodā attīstās konteksta runa, kad bērns spēj tēlaini raksturot savu mākslas darbu, atstāstīt dzirdētā darba galvenos notikumus, spēj dalīties dienas notikumos izsakot savas domas, pārdzīvojumus un rosinot ieteikumus, analizējot situācijas, bet joprojām tās analizējot no sava skatu punkta. Izveidojusies runas koordinācija, lai attīstītu lasītprasmi (Ирбе, Линденберга 2016).

Sāk veidoties pienākumu apziņa, kad bērns spēj novērtēt otra pozitīvās vai negatīvās darbības un komunikācijas procesā izvērtēt arī savas un spēj skaidrot iemeslus, kā būtu jārikojas pareizi. Konfliktsituācijās automātiski savu viedokli uzskata par pareizo, bet kopā ar pieaugušo analizējot situāciju spēj otrā ieklausīties un no savas pieredzes prizmas veidot secinājumus. Tas pamatojams ar vecumposma īpatnību, kad bērns sevi uzskata par centrālo personu, problēmu saskata tikai caur savu prizmu un ir egocentrisks. Saskarsmē ar vienaudžiem bērns prot vienoties un pielāgoties abu vēlmēm, joprojām pieaugušais dominē kā noteicošais, strīdu gadījumā bērns griežas pie pieaugušā, lai risinātu problēmas situāciju. Bērns vēro, ieklausās pieaugušā skaidrojumos, kas būtiski ietekmē bērna runas attīstības faktorus, kas palīdz paplašināt vārdu krājumu, apgūt gramatiskās konstrukcijas un veido priekšstatu par sarežģītu un strukturētu dialoga izveidi (Эльконин 2004). 5-6 gadu vecumā attīstās prasme veidot izpratni par notiekošo ap sevi. Spēja iejusties otra cilvēka situācijā, tādējādi izkopjot savu iekšējo stāvokli, veidot savas attiecības ar otru cilvēku un prasmi komunicēt (Shaffer, Kipp 2019).

Izteiktas netīšās atmiņas spējas, bērns ļoti labi atceras dažādus ikdienas notikumus, dzirdētus stāstus, filmu, multfilmu notikumus, dzejoļus. Bez tīšas iegaumēšanas spēj deklamēt dzejoli, atstāstīt notikumus, ja attiecīgais apguves veids bērnam ir interesants. Rotaļojoties bērns apgūst valodu, attīsta savu radošumu un fantāziju, attīsta spēju risināt problēmas un izprot apkārtējās vides radītos faktorus (Sebre, Miltuze 2022).

Nepilnīgi izveidojusies laika izjūta, spēj atšķirt diennakts laikus, bet joprojām nespēj noteikt konkrētus notikumus. Piemēram, apzinās, ka vārda diena ir novembrī, bet nespēj apzināties, ka tas ir pirms vai pēc vasaras, lai gan trešā posma otrajā pusē jau prot nosaukt secīgi gadalaiku mēnešus (Bjorklund, Causey 2017).

Strauji attīstās bērna kognitīvā attīstība, kas attīstās secīgi un pakāpeniski balstoties bērna piedzīvotajā. Notiek asimilācijas process, kad bērns jauno informāciju pievieno jau apgūtajai informācijai, tādējādi analizējot iespējamās kļūdas un izdarot secinājumus. Domāšana joprojām ir orientēta uz konkrētumu līdz ar to grūtības sagādā laika izprašana. Izteikti egocentriska domāšana, nespēj sevi redzēt no otra skatījuma, lai spētu cieņpilni risināt konfliktsituācijas, pareizs ir tikai savs viedoklis. Bērns uzskata, ka pats spēj tik galā un risināt dažādas situācijas, arī mācību apguves laikā bērnam jārada sajūta, ka izvēlas darboties pats, tas nostiprina velmi darboties patstāvīgi. Palielinoties vārdu krājumam, rodas izteikta vēlēšanās izteikties, sarunāties, uzdot sev interesējošus jautājumus un nereti meklēt tos pie pieaugušā, kas joprojām ir uzticības persona. Svarīgi izprast savas emocijas un mācīties tās kontrolēt.

2. Pētījums par izglītojošas un atbalstošas vides veidošanu pirmsskolas izglītības 3. posmā

2.1. Pētījuma metodoloģija

Kvalifikācijas darba pētnieciskajā daļā tika veikti trīs pedagoģiskie novērojumi un divas pedagoģiskās izmēģinājuma darbības. Pētnieciskās daļas mērķis tika izvirzīts pētīt teorētisko bāzi un caur pētījuma pārbaudīt izglītojošas un atbalstošas vides veidošanas iespējas pirmsskolas izglītības 3. posmā.

Uz teorētisko atziņu analīzes pamata tika izstrādāts sekojošs pētījuma jautājums - Kā veidot izglītojošu un atbalstošu vidi pirmsskolas izglītības iestādē?

Kvalifikācijas darba pētījuma posmi tika iedalīti 1.09.-20.09. vērojot un analizējot bērnu darbības mācību vidē. No 9.10.- 27.10. veicot sākotnējo novērojumu pēc izvirzītajiem kritērijiem. Secīgi no 30.10. mācību vidē izvietojot pedagoģiskās izmēģinājuma darbības sagatavotos materiālus un sākot bērnu vērošanu, mudinot pārvaldīt savas emocijas līdz 30.11. Paralēli veicot atkārtotu kritēriju novērošanu no 17.11.-3.12.. Mācību vides novērojums pēc izvirzītajiem kritērijiem tika veikts 9.10. – 23.10.

Uzsākot pedagoģiskās darbības svarīgākais ir vērošanas process, kas sniedz iespēju izprast bērnu, tā vajadzības, intereses, iespējamās grūtības, vājās un stiprās puses. Mācību vide PII ir vide, kurā bērns neapzināti apgūst dažādas turpmākās dzīves prasmes, vērojums sniedz ieskatu bērna iegūtajā pieredzē un virza uz tā tālāku attīstību caur bērna prizmu. Novērošana ir svarīga pētniecības metode, kad tiek novērota ikdienas mācību vide, tās pareiza izveide, kurā atspoguļojas materiālā bāze un uzvedības normas. Pedagoģiskajā procesā pedagogs plāno, vēro, analizē, secina un pēc nepieciešamības uzlabo mācību vidi izvērtējot novēroto darbību lietderīgumu (Ciesielska, Boström, Öhlander 2018). Novērošanas kontekstā nepietiek tikai ar vides vērojumu, bet jāņem vērā arī bērna iesaiste mācību vides pielietošanā, kā bērns mijiedarbojas ar mācību vidi, ņemot vērā bērna fizisko un psiholoģisko attīstību, balstoties bērna sociālajā, emocionālajā un kognitīvajā attīstībā.

Iepazīstot grupas mācību vidi ir iespēja izvērtēt vides trūkumus un veikt uzlabojumus, kas sekmētu bērna turpmāku attīstību. Analizējot iegūtos vērojumu datus, uzlabojot trūkumus tiek veikta atkārtota novērošana balstoties uz izvirzītajiem kritērijiem, lai salīdzinātu un analizētu to lietderīgumu. Balstoties vērojumā un saskatot trūkumus, nereti tiek plānots uzlabojumus mācību vidē, materiālajā bāzē vai plāna apguves tēmas izvēlē. Analizējot novērojumu rezultātus un spējot tos klasificēt tiek izstrādāta pedagoģiskā izmēģinājuma

darbība, kuru pareizi integrējot mācību vidē, iespējams novērst zemo kritēriju rādītājus, kuri iegūti veicot novērojumu.

Pedagoģiska izmēģinājuma darbība ir attiecināma uz bērna centrētu pilnveidi mācību vidē, kas sniedz iespēju bērnam pašvadīti attīstīt prasmes un nepilnības paplašinot savu pieredzi (EYF 2021).

2.2. Pētāmās mērķauditorijas apraksts

Pētāmā mērķauditorija pētījumā tika izvēlēta „X” iestādes 3.posma „X” PII bērnu grupa, kurā mācās 12 bērni no dažādām sociālajām vidēm, balstoties uz datu aizsardzību bērnu vārdi pētījumā tika mainīti, bet saglabāti pēc dzimuma.

Dmitrijs. Neiziet uz komunikāciju, praktiski nerunā, ja ir kas īpaši svarīgs norāda ar pirkstu. Pirmās divas septembra nedēļas atsakās ēst un piedalīties aktivitātēs, vēlāk mazliet iziet uz komunikāciju, bet ļoti minimāli. Divvalodība, ģimenē runā krievu valodā. Pašapkalpošanās iemaņas novērojamas patstāvīgi ģērbjas. No šī mācību gada pārnācis uz jaunu grupu, vecāki ieinteresēti, palīdz iejusties jaunajā grupā.

Milana. Dzimtā valoda krievu, labprāt komunicē ar vienaudžiem dzimtajā valodā, izteikties latviski sagādā grūtības. Patstāvīgi izvēlas mācību materiālus un labprāt iesaistās jaunumu izzināšanā, darbus veic rūpīgi un ar atbildību. Labprāt sadarbojas ar vienaudžiem un pieaugušajiem. Daļēji spēj klasificēt emocijas, var pacelt roku pret grupas biedriem.

Guntars. Plašs vārdu krājums, prot analītiski izteikties, apmeklē logopēdu. Patīk individuāla uzmanība un uzslavas. Ar interesi iegūst jaunas zināšanas. Egocentrisks, vēlas nedalītu uzmanību, ja kas nenotiek pēc viņa prāta var skriet, bļaut un nedzirdēt otra viedokli. Neizrāda cieņu ne pret pieaugušo, ne bērnu. Izteiktas disciplīnas problēmas, kas traucē pilnvērtīgai mācības apguvei.

Elizabete. Patstāvīga, jūtas komfortabli esot ar sevi. Kautrīga, nespēj pajautāt, situācijās kad nepieciešama palīdzība stāv un gaida. Mācību apgūvē labprāt iesaistās. Komunikācija ar pieaugušo cieņpilna, komunikācija ar vienaudžiem ļoti kautrīga un klusa. Pašapkalpošanās prasmes atbilstošas vecumposmam. Vecāki atbalstoši un ieinteresēti par bērna gaitām PII, ja radušās konfliktsituācijas iesaistās un komunicē. Klusa, mierīga, atvērta visam jaunajam, ieinteresēta.

Anna. Gudra, veiksmīgi apgūvusi vielu savam vecuma posmam, nereti izvēlas grūtākas pakāpes uzdevumu, par kuriem izrāda interesi. Problēmas sagādā grupas troksnis, kas nereti traucē domāt. Apmeklē logopēdu. Mācību procesā ieinteresēta, labprāt iegūst

jaunas zināšanas, dalās tajās ar citiem. Ar vienaudžiem un pieaugušajiem sadarbojas labi, izpalīdzīga, komunikabla, draudzīga, mīla.

Reinis. Par mācību procesu interesi izrāda, bet savu iniciatīvu neizrāda. Prasa papildus individuālu uzmanību, laiku uzdevumu izpildei. Komunikācija laba gan ar pieaugušajiem, gan vienaudžiem – ciena, novērtē, sadarbojas, lēns, mierīgs. Mācās gaidīt savu kārtu. Bieži emocionāls.

Leo. Ģimenē runā krievu valodā, prot izteikties latviski. Nereti nevēlas piepūlēties, parāda noskumušas acis un saka nezinu, pārjautājot vēlāk atkārtoti spēj izteikties. Apmeklē logopēdu. Nereti novērojams, ka ir skumīgs un bieži apgalvo, ka grib mammu, noslēgts sevī. Reti prasa palīdzību uzdevumos, cenšas pats tikt galā, ja neizdodas sēž un gaida. Bieži dara pāri citiem bērniem bez iemesla, var vienkārši iet un iespert. Gulēšanas laikā nereti sastopama slapja gulta, var doties uz labierīcībām, bet esot miegā pēc 20 minūtēm gulta slapja.

Anastasija. Emocionāla un principiāla, vēlas lai viss notiek kā pati vēlas. Nespēj pārvaldīt savas emocijas. Gudra, bet pati neizvēlas grūtākas pakāpes uzdevumus, bet ar tiem veiksmīgi tiek galā. Izteikta interese par izglītības procesu- labāk izvēlas mācīties, nevis spēlēties. Sadarbība gan ar pieaugušajiem, gan vienaudžiem veiksmīga- atvērta, komunikabla.

Renārs. Nelabprāt iesaistās mācību procesā, bieži aizdomājas un sēž, ļoti atkarīgs no garastāvokļa, principiāls, ja ko izdomājis grūti atkāpties. Nepieciešams papildlaiks, lai izteiktu domas, jūtams, ka galvā tulko no dzimtās valodas. Interesi par mācību procesu izrāda tikai tad, kad piedāvā kādu darbu, pašvadīti izvēlas muļķoties un dzīvot savā pasaulē. Emocionāli nestabils īpaši pēc diendusas, viegli aizkaitināms. Specifiskas iezīmes- nereti sarunvalodā izmanto nepiedienīgus vārdus. Sadarbība ar vienaudžiem nav uzstājīga, var spēlēties viens vai pievienoties grupai, būt vienam netraucē. Uzvedoties muļķīgi piesaista grupas biedru uzmanību.

Andris. Vāja uzmanības noturība, nevar paveikt darbu līdz galam, nepieciešams atgādinājums. Nevīžīgs, nemitīgi jāatgādina uz aizrādījumiem dažkārt nereaģē. Neuzskata, ka ja kādam ir nodarījis pāri būtu jāatvainojas. Ir ieinteresēts mācību procesā, vēlas nedalītu uzmanību no pieaugušā. Bagātīgs vārdu krājums, bet vairākas frāzes neatbilst bērna vecumam, runā pretī pieaugušajam. Bieži agresīvi noskaņots, ļoti emocionāls atsevišķās situācijās. Grūti nomierināties pēc konflikta, ilgi atceras un tad izdara atbildes gājieni. Labprāt pilda darbus, kas atbilst mazākam vecumposmam, kad ir kas grūtāks, necenšas. Saprot, bet neievēro grupas noteikumus. Iesaistās diskusijās un labprāt izsaka savu viedokli. Brīvajā laikā spēj atrast nodarbošanos, prot pajautāt palīdzību.

Alise. Nedroša par savām spējām, apmeklē logopēdu un speciālo pedagogu, liela krievu valodas ietekme vārdu krājumā, runā balsī to, ko domā. Labprāt vēlas apgūt, ko jaunu,

vēlas uzslavas par padarīto, vēlas dzirdēt vērtējumu par izdarīto. Slikta atmiņa- kā pati saka pa vienu ausi iekša, pa otru ārā. Komunicē ar grupas bērniem. Izteiktas bailes kļūdīties. Pirms tam apmeklējusi citu PII, novērots, ka neapēdot pusdienas jūtas nedroši aiznest uz virtuvi neapēsto šķīvja saturu, tāpat ar mācību procesu, ja nav par sevi pārliecināta emocionāli nedroši pilda darbu un vēro pedagoga reakciju.

Elīna. Pašapkalpošanās prasmes labas, neievēro galda kultūru, dažreiz pārkāpj robežas. Nav ieinteresēta komunikācijai ar pieaugušo. Sadarbība ar vienaudžiem laba. Par uzvedību dažkārt jāaizrāda, nereaģē uz aizrādījumiem pasmejas, ir skaļa. Arī mājās novērojamas uzvedības problēmas. Nespēj raksturot izrādītās emocijas un to cēloņus, pie problēmas risināšanas noliec galvu un jūtas vainīga.

2.3. Pētījuma norises apraksts

Lai veidotu izglītojošu un atbalstošu vidi PII svarīgi veikt vērojumu, lai izprastu bērnu vajadzības, spējas, vājās un stiprās puses, lai tās pilnveidotu un attīstītu mācību vidē.

Novērošana ir bērna uzvedības izsekošanas process noteiktā laika periodā, izmantojot detalizētu vērojuma protokolu, pedagogam spējot saskatīt trūkumus un plānot bērna vecumam atbilstošas aktivitātes, gūstot ieskatu par bērna skatījumu uz lietām, sniedzot iespēju mainīt mācību vidi, lai veicinātu izaugsmi un attīstību (Spreeuwenberg 2022).

Kvalifikācijas tēmas ietvaros tika izveidoti četri ar mācību vidi saistīti novērošanas kritēriji (sk. 1. tabulu).

1. tabula. Mācību vides novērojuma kritēriji

Kritēriji:	Kritērija mērķis:
Mācību vide ir iekārtošana atbilstoši izglītojamo vecumposmam.	Izpētīt pirmsskolas vecuma bērna fizisko un psiholoģisko attīstību labiekārtojot mācību vidi atbilstoši attiecīgajam vecuma posmam.
Mācību vidē pieejami dažādas diferencēšanas pakāpes mācību materiāli.	Novērot, vai bērnam tiek izstrādāti dažādi diferencēšanas grūtības uzdevumi, atbilstoši vecumposmam dažādās mācību jomās.
Grupas vidē ir izveidoti iekšējās kārtības noteikumi.	Novērot vai bērniem ir skaidri formulēti uzvedības noteikumi, organizēta sistemātiska noteikumu mācīšanās un apguve.
Grupas vidē tiek integrēta sociāli emocionāla	Novērot vai bērns mācās izprast un definēt

audzināšana.	savas emocijas, pārvaldīt tās.
--------------	--------------------------------

Balstoties uz novērošanas kritērijiem tika izstrādāts novērošanas protokols, lai izprastu vai grupas mācību vide ir izveidota izglītojoša un atbalstoša katra bērna vajadzībām, tā spēju attīstīšanai. Novērošanas protokolā tika iedalīti trīs punktu kritēriji – 1. punkts neatbilst, 2. punkti atbilst daļēji un 3. punkti atbilst. Tika novēroti 12 grupas bērni, iegūstot sekojošus rezultātus (sk. 2. tabulu).

Bērnu darbības pēc izstrādātajiem kritērijiem tiek novērotas sākuma stadijā, iegūstot zemu rādītājus kādā no kritērijiem tiek izstrādāta pedagoģiskā izmēģinājuma darbība un attiecīgie kritēriji vērtēti pēc pedagoģiskās izmēģinājuma darbības.

Pirmā novērošana pēc izstrādātajiem kritērijiem tika veikta laikā posmā no 9.oktobra līdz 27. oktobrim.

2. tabula. Izglītojošas un atbalstošas mācību vides nodrošinājuma būtības novērojuma protokola kopsavilkums

Vērtēšanas līmeņi:	Neatbilst	Atbilst daļēji	Atbilst
	1	2	3

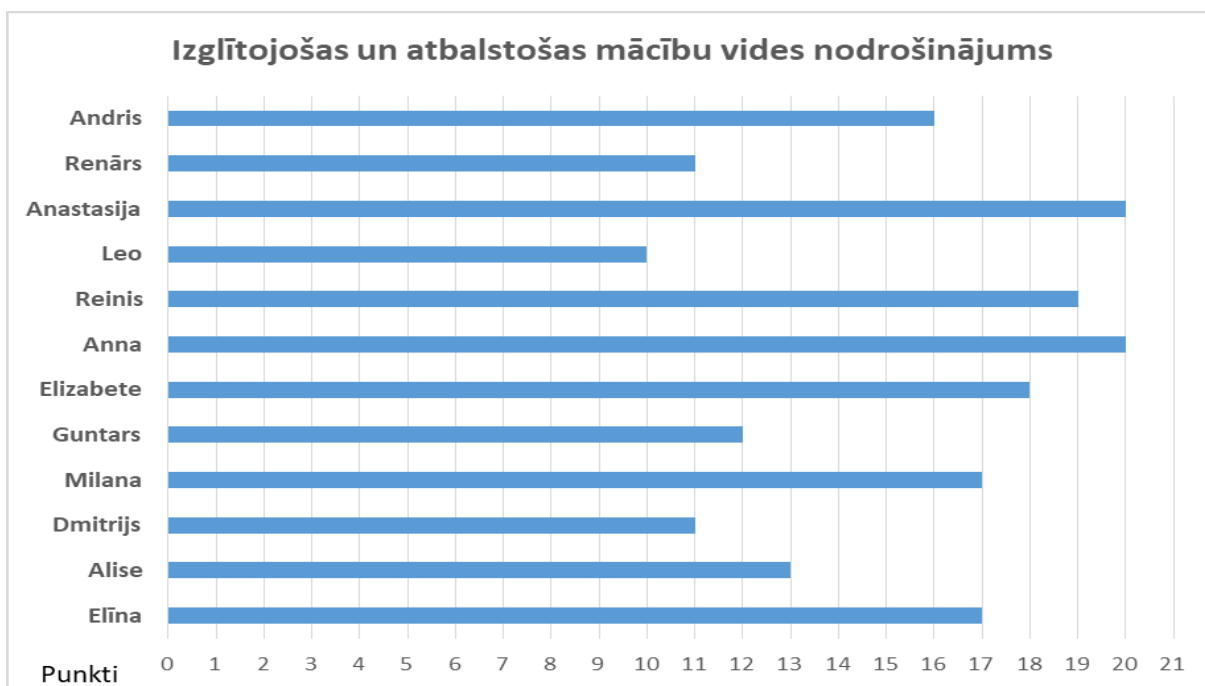
Kritērijs:	Eļīna	Alise	Dmitrijs	Milana	Guntars	Elizabete	Anna	Reinis	Leo	Anastasija	Renārs	Andris	Kopā:
	Bērns mācību vidē jūtas drošs un motivēts darbam.	3	1	1	3	2	2	3	3	2	3	2	
Neskaidros jautājumos bērns droši dodas pie pedagoga, lai rastu atbildes, atklājot savas domas.	2	2	1	2	3	2	3	3	1	3	2	3	27
Bērns patstāvīgi pārbauda risinājumus un labo kļūdas, ja	3	1	1	2	1	3	3	2	1	3	1	2	23

tādas radušās (izmantojot vidē pieejamos atbalsta materiālus).													
Bērns demonstrē prasmes patstāvīgi strādāt.(Izvēla s nepieciešamos materiālus, meklē palīdzību).	3	2	1	3	2	2	3	3	1	3	1	3	27
Bērns prot atpazīt savas emocijas.	2	2	1	2	1	2	2	2	1	2	2	2	21
Bērns prot pārvaldīt savas emocijas.	1	1	2	1	1	2	1	2	1	1	1	1	15
Bērns zina, kur mācību vidē izvietoti grupas noteikumi un pēc vajadzības tos spēj klasificēt.	1	1	2	2	1	2	2	1	1	2	1	1	17
Cieņpilni izturas pret pedagogu un grupas biedriem.	2	3	2	2	1	3	3	3	2	3	1	2	27
Kopā:	17	13	11	17	12	18	20	19	10	20	11	16	

Maksimālais iegūstamais punktu skaits katrā prasmē individuāli būtu 24 punkti, kur pēc iegūtajiem novērošanas datiem nav ieguvis neviens no bērniem (sk. 1. attēlu).

Kopējais iegūstamais punktu skaits individuāli:

- 8 - 12 punkti mācību vides nodrošinājuma būtība nav izglītojoša un atbilstoši bērna vajadzībām.
- 13 – 17 punkti mācību vides nodrošinājuma būtība ir daļēji izglītojoša un atbilstoši bērna vajadzībām.
- 18 – 24 punkti mācību vides nodrošinājuma būtība ir izglītojoša un atbilstoši bērna vajadzībām.

1. attēls. Izglītojošas un atbalstošas mācību vides nodrošinājuma individuālie novērojumi

Balstoties sākotnēji iegūtajos novērošanas datos var secināt, ka mācību vides nodrošinājuma būtība ir izglītojoša un atbilstoši četru bērnu vajadzībām - Elizabetei, Annai, Reinim un Anastasijai. Analizējot bērnu raksturojumu un iegūtos datus var secināt, ka mācību vide atbilstoši iekārtota bērniem, kas pašvadīti labprāt izvēlas apgūt mācību vielu ir pašpietiekami un pārliecināti par sevi, diferencētajā mācību pieejā apgūst grūtākas pakāpes mācību uzdevumus.

Mācību vides nodrošinājuma būtība ir daļēji izglītojoša un atbilstoši bērna vajadzībām četriem grupas bērniem - Alisei, Andrim, Milanai un Elīnai. Analizējot bērnu raksturojumu un iegūtos datus var secināt, ka šie ir bērni, kuri ir pārliecināti par savām spējām un citu ieteikumus necentrē uz sevi, ir izteikti egocentriski un pārliecināti par savām spējām.

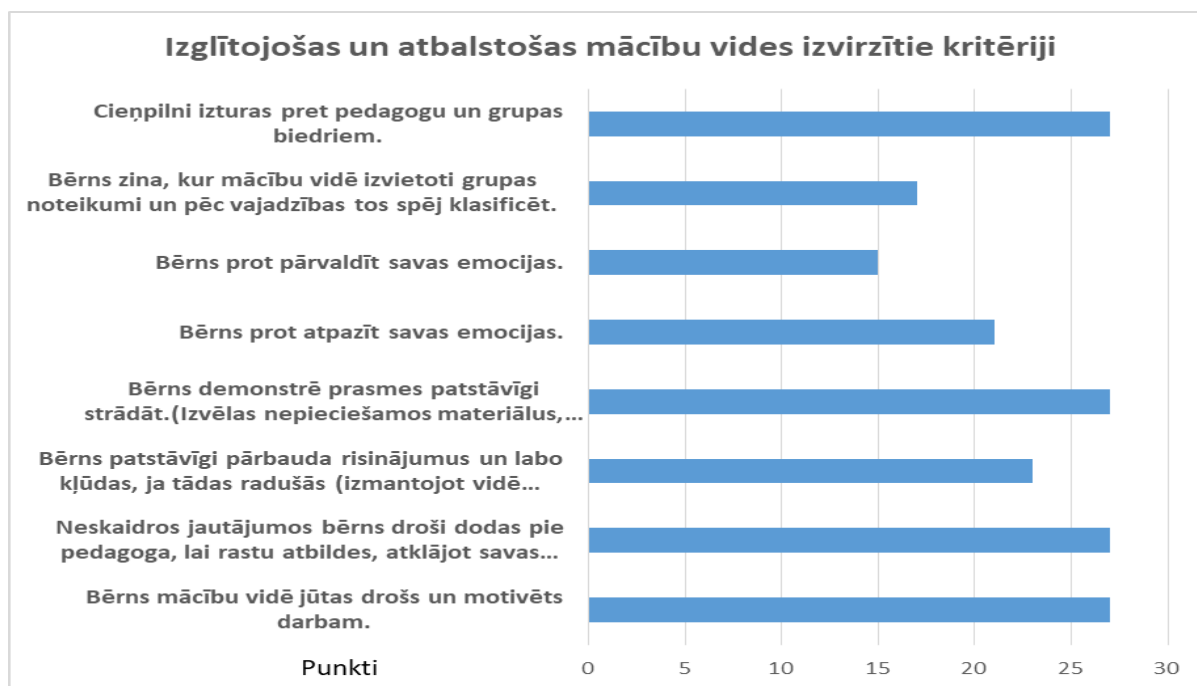
Savukārt, mācību vides nodrošinājuma būtība nav izglītojoša un atbilstoši bērna vajadzībām četrus bērnu vajadzībām - Renāram, Guntaram Dmitrijam un Leo. Četri izteikti emocionāli zēni, kas nereti konfliktsituācijas risina fiziski. Leo spēj bez iemesla nodarīt otram pāri un pie aizrādījuma izplūst asarās, savukārt, Renāru pedagogi aicinājuši izvērtēt

psihologu, jo dažādas bērnu darbības nav raksturīgas attiecīgajam vecuma posmam un rada uztraukumu par bērna sociāli emocionālo drošību mājas vidē. Guntars ir vienīgais bērns ģimenē, kas ar savu uzvedību panāk visu mājas vidē, situācijā, kad bērni savā starpā nespēja sadalīt rotaļlietu un vecāks to piefiksējis vien nokomentē, ka iegādāsies tādu pašu, nevis izvēlas risināt situāciju komunikācijas ceļā ar bērnu. Dmitrijs ir ļoti principiāls un ietiepīgs, ja nolēmis ko nedarīt, tad nedarīs, izteikti principiāls gan mācību, gan mājas vidē.

Analizējot kopējos grupas mācību vides kritēriju maksimālais punktu skaits sasniedz 36 punktus (sk. 2. attēlu).

Kopējais izglītojošas un atbalstošas mācību vides izvirzīto kritēriju iegūstamais punktu skaits:

- 13 - 20 punkti izglītojošas un atbalstošas mācību vides nodrošinājuma būtības kritērijs neatbilst.
- 21 – 28 punkti izglītojošas un atbalstošas mācību vides nodrošinājuma būtības kritērijs atbilst daļēji.
- 29 – 36 punkti izglītojošas un atbalstošas mācību vides nodrošinājuma būtības kritērijs atbilst.

2. attēls Izglītojošas un atbalstošas mācību vides nodrošinājuma būtības novērojumu kritēriji

Veicot sākotnējos mācību vides izvirzītos kritēriju novērojumus, iespējams secināt, ka maksimālo punktu skaitu nav sasniedzis neviens no izvirzītajiem kritērijiem. Daļēji sasniedzot mērķi pie 6 izvirzītajiem kritērijiem. Protokola novērošanas laiks sakrita ar adoptācijas laiku, kad bērni vēl adoptējas jaunajā mācību vidē, kādam tā bija jauna grupa,

kādam jauns pedagogs, kādam jauna PII. Analizējot iepriekšminētos faktus autore uzskata, ka rādītāji ir pietiekami augsti, tuvu maksimālajam radot drošu piesaisti pedagogam, kas likumsakarīgi rada bērnam piederības sajūtu, justies drošam un pārliecinātam par savām spējām. Saņemot cieņpilnu attieksmi pret sevi arī bērns tādu pašu demonstrē ap sev esošajiem līdzcilvēkiem, pedagogs radot piemēru māca bērnam sociālās normas.

Pedagogam izveidojot atbalstoši mācību vidi, bērns prot to izmantot un patstāvīgi pilnveidoties izvēloties nepieciešamos materiālus. Vielas apguvei vai kļūdu kontrolei izmantojot atgādes, atbalsta materiālus. PII strādājot dažādos vecuma posmos iespējams novērtēt kā tiek strādāts ar emociju atpazīšanu, autorei apmeklējot atvērtās nodarbības bija iespēja pārliecināties, ka rīta cēlienā un rīta aplīšos, kā arī bērnam novērtējot paveiktos darbus uzsvars tiek likts uz emociju noteikšanu. Tas īpaši jūtams arī veicot novērojumu, kad bērni prot atpazīt savas un grupas biedru emocijas.

Savukārt zemākos rādītājus sasniedz divi izvirzīties kritēriji, kas ir iekšējie grupas noteikumi, kam pēc autores domām ir loģisks izskaidrojums, jo grupas mācību vidē, mainot grupu tika atstāti iepriekšējās grupas iekšējie kārtības noteikumi, kas ir izvietotas piktogrammas. Kas ietver sevī, būt draudzīgiem un dalīties ar citiem, rotaļāties draudzīgi, izturēties saudzīgi pret rotaļlietām, diendusas laikā atpūties un netraucēt pārējos, cienīt grupas biedrus un nedarīt tiem pāri (sk. 3. attēlu). Piktogrammas gan norāda uz bērnu darbībām, kuras mācību vidē ir jāievēro, bet nav pašu bērnu izveidotas un pieņemtas, kā arī izvietots zem acu līmeņa.

3. attēls. Grupas noteikumu piktogrammas

Balstoties zemajā novērojumā autore veiks pedagoģisko izmēģinājuma darbību, kopā ar grupas bērniem izveidojot savus iekšējos kārtības noteikumus.

Otrs zemāk sasniegušais kritērijs ir saistīts ar savu emociju pārvaldīšanu, kas likumsakarīgi ir grupas bērniem, kam jāmacās grupas mācību vidē ievērot iekšējos kārtības noteikumus, kas nereti arī mijiedarbojas ar savu emociju pārvaldīšanu. Balstoties Skola2030 bērnam sasniedzamajos rezultātos sociālajā un pilsoniskajā mācību jomā paredz, trešajā

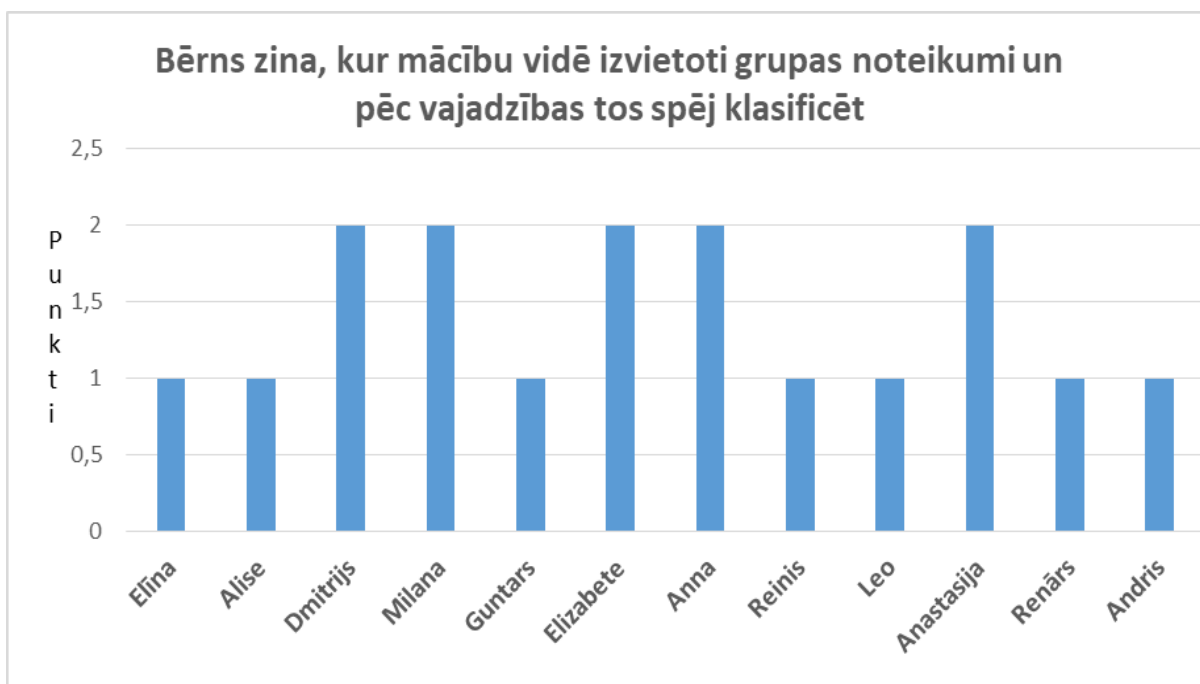
posmā, definēt savas emocijas un mācīties tās paust atbilstoši situācijai (VISC 2019). Ņemot vērā, ka rādītāji ir zemi tiks veikta pedagoģiskā izmēģinājuma darbība, izveidojot grupas mācību vidē miera krēslu, kurā bērns sākotnēji pedagoga aicināts vai pašvadīti varēs nomierināties un izmantojot piedāvātos atbalsta materiālus mācīties pārvaldīt emociju uzplaisnījumus, nenodarot pāri ne fiziski, ne morāli citiem grupas bērniem.

Kritēriji, kuru novērošanas rādītāji sasniedza zemus rādītājus darba gaitā tika pilnveidoti grupas mācību vides atbalsta pasākumu izveidē, kas tika organizēta kā pedagoģiska izmēģinājumu darbība iekšējo kārtības noteikumu izstrādē un miera krēsla izveidē.

2.4. Pedagoģisko izmēģinājumu darbību interpretācija un iegūto datu analīze

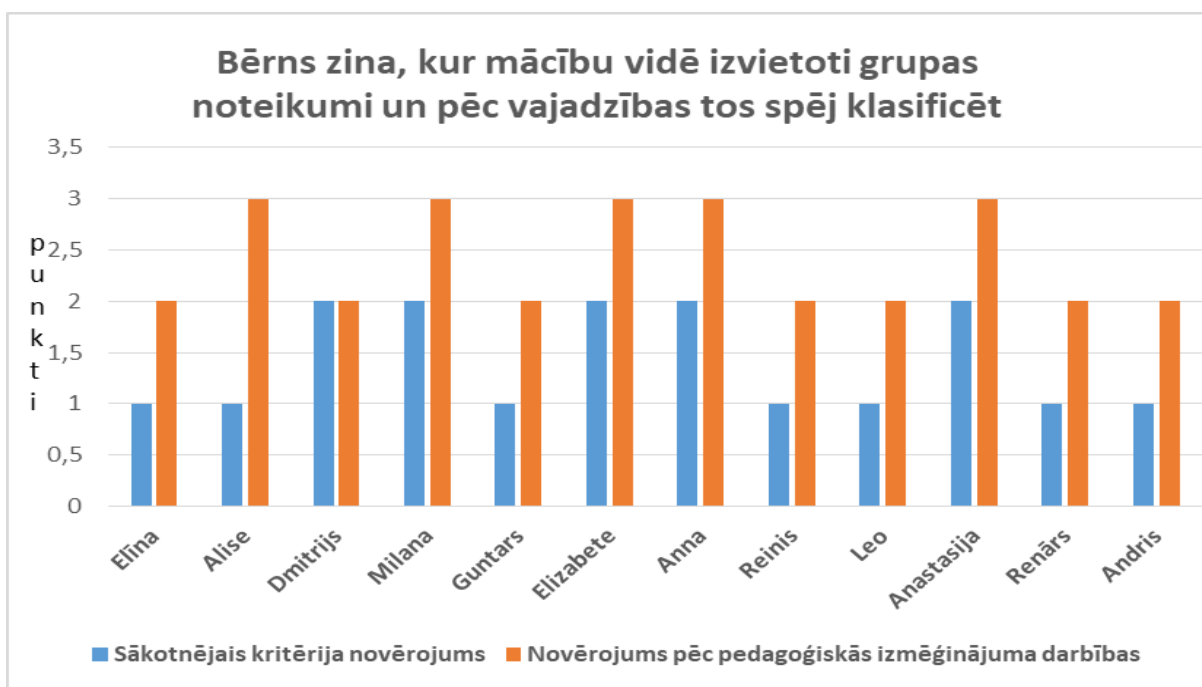
2.4.1. Iekšējo kārtības noteikumu izstrāde

Analizējot iegūtos rezultātus autore secina, ka septiņi no grupas bērniem neizmanto uzvedības kontrolei izvietotos grupas noteikumus, bet ar tiem ir iepazinušiem. Pieci grupas bērni daļēji prot tos klasificēt un norādīt to atrašanās vietu mācību vidē (sk. 4. attēlu).

4. attēls. Bērns zina, kur mācību vidē izvietoti grupas noteikumi un pēc vajadzības tos spēj klasificēt, sākotnējie individuālie novērojumu

Neviens no grupas bērniem novērošanas procesā pašvadīti nespēja nosaukt mācību vidē izvietotos grupas noteikumus, spēj norādīt grupas noteikumu atrašanās vietu, kas liecina par noteikumu neizpratni un grupas noteikumu neintegrēšanos mācību vidē.

5. attēls. Bērns zina, kur mācību vidē izvietoti grupas noteikumi un pēc vajadzības tos spēj klasificēt, individuālais novērojums pirms un pēc pedagoģiskās izmēģinājuma darbības

Veiktie novērojumi pedagoģiskās izmēģinājuma darbības ietvaros norisinājās no 30.oktobra līdz 1.decembrim. Novērtējuma rādītājs ir pierādījums tam, cik svarīgi iekšējos kārtības noteikumus ir izstrādāt kopā ar bērniem, lai bērnos radītu pārliecību par saviem spēkiem. Uzsākot jauno mācību semestri grupā, kurā jau iepriekšējā gadā mācījās izlaiduma grupas bērni, tika novērots, ka mācību vidē bija pieejami grupas noteikumi, bet tie bērniem nelikās saistoši, par ko liecina sākotnējie novērošanas dati. Bērni izvietotās piktogrammas uztvēra kā informatīvu materiālu, kurš ikdienā vēsta par iekšējās kārtības noteikumiem, pedagogu stimulētiem tos ievērot (sk. 3. attēlu). Veicot novērojumu un komunicējot ar bērniem tika secināts, ka bērnus šie iekšējās kārtības noteikumi neuzrunā. Kopīgi diskutējot un piedāvājot iespējamus variantus, uzklusot bērnu velmes tika ģenerētas idejas par kopīgu noteikumu izstrādi.

Pēc autores domām svarīgākais ar ko bērni ierodoties izglītības iestādē sastopas ir uzvedības normas, jo bērni nāk no dažādām sociālajām vidēm, kurās attiecīgās uzvedības normas ir pielāgojamas videi, kurā bērns ikdienā uzturas. Primārais uzdevums drošas un atbalstošas vides veidošanā ir izvirzīt iekšējos kārtības noteikumus, kurus grupa kā jauna kopiena ar dažādu socializēšanās grupu bērniem veido no jauna. Grupas ietvaros tiek pārrunāti uzdevumi, kā visiem kopā un katram atsevišķi būtu jāuzvedas grupas telpās, tad bērni šos soļus vizualizē zīmējumos un deklamēja grupas biedriem. Sadarbojoties ar

pedagogu atlasa piemērotākos un kopā ar grupas bērniem tos iemūžināja fotogrāfijās ar nosaukumu: „Nedari pāri sev, citiem un apkārtējai videi”. Pie katras fotogrāfijas liekot uzsvāru, ko tad es kā indivīds no iekšējiem kārtības noteikumiem izvirzu – es protu ievērot klusumu, es protu sarunāties čukstus, es portu nolikt mantas atpakaļ paredzētajā vietā, es pārvietoju grupā soļiem, es ievēroju galda kultūru un centrā visi kopā esam draudzīgi (sk. 6. attēlu).

6. attēls. Pedagoģiskā izmēģinājuma darbība, iekšējie kārtības noteikumi

Veicot atkārtotu kritēriju novērošanu iespējams secināt, ka bērnu veidotie iekšējās kārtības noteikumi individuālajos rādītājos uzrāda augstākus sasniegumus, bērni izprot sevis izstrādātos noteikumus un spēj to definēt, saskatīt ikdienas darbībās (sk. 5. attēlu).

Analizējot individuālos bērnu sasniegumus var novērot, ka iesaistoties pašiem iekšējās kārtības noteikumu izstrādē pieaugums ir vērojams katrā bērņā individuāli, izņemot vienu no bērņiem, kas ir Dmitrijs, jo bērņs joprojām nav atvēries un neiziet uz komunikāciju ar pedagogiem, arī bērņiem, pat komunikācijā ar psihologu. Ievērojamākais progress vērojams Alisei, meitene, kura izveidojusies droša piesaiste pedagogam, balstoties iepriekšējās iestādes radītajām bailēm par savām darbībām no pedagoga, meitene sāk justies drošāka un pārliecinātāka par savām spējām. No grupas 12 bērņiem, 5 veidojot maksimālo punktu skaitu, kas ir praktiski puse grupas, kas jāatzīst ir meitenes. Meitenes nereti arī rāda piemēru zēņiem, kas nereti aizmirst, kā grupas telpās jāuzvedas, norādot uz pašu izstrādātajiem noteikumiem.

Attiecīgie noteikumi darbojas bērņū komunikācijā, piemēram, ja kāds no bērņiem sāk skriet grupas telpās, cits grupas bērņs drīkst aizrādīt un atgādināt par pašu izveidotajiem kārtības noteikumu ievērošanas soļiem. Ko bērņi arī respektē, aizdomājas un ievēro pašu izveidotus noteikumus, arī pedagogam ir uz ko atsaukties, ka noteikumus izveidojām paši.

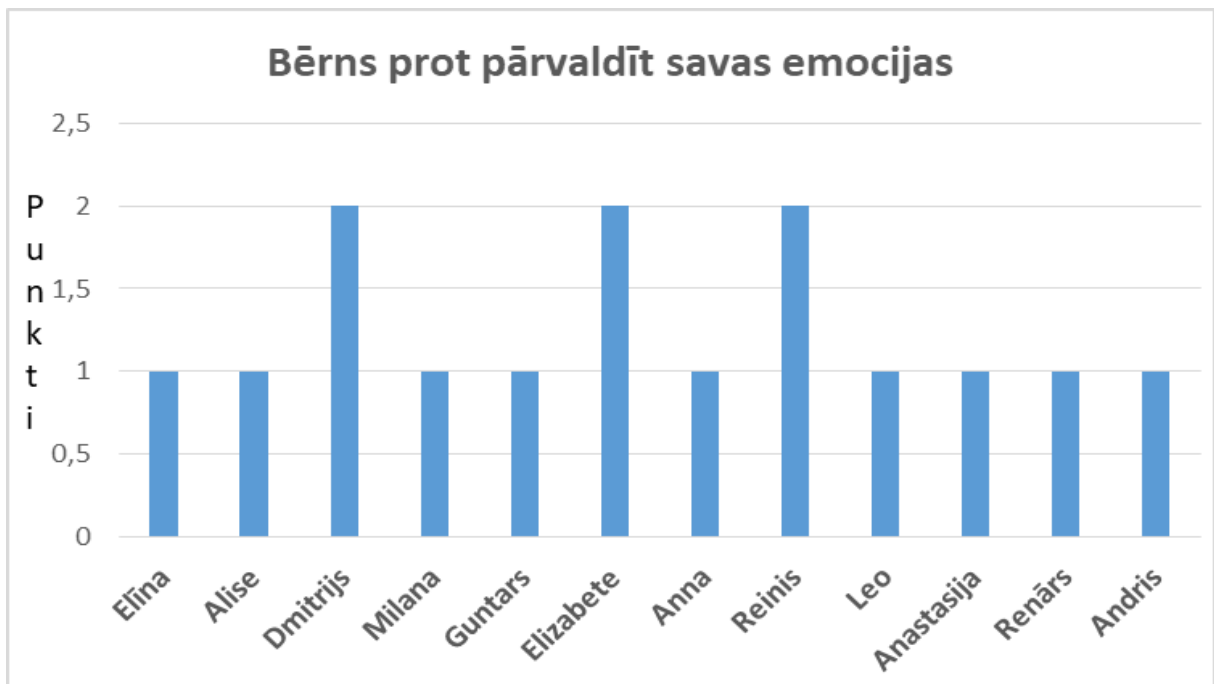

7. attēls. Bērns zina, kur mācību vidē izvietoti grupas noteikumi un pēc vajadzības tos spēj klasificēt salīdzinājums mācību vidē pirms un pēc izmēģinājuma darbības

Analizējot datus pēc pedagoģiskās izmēģinājuma darbības var secināt, ka pašu bērnu izstrādātie iekšējās kārtības noteikumi ir sasnieguši augstus rādītājus sasniedzot tuvāko maksimāli sasniedzamo punktu skaitu (sk. 7. attēlu). Vērojot bērnu darbības grupas vidē bērni ar lepnumu citiem grupās ienākošajiem pedagogiem demonstrē savus izveidotos grupas noteikumus. Redzot, ka kāds no grupas bērniem pārkāpj kādu grupas noteikumu, aicina pie izveidotās grupas noteikumu sienas un atkārtoti ar tiem iepazīties, vizuāli demonstrējot kā rīkojamies attiecīgajā situācijā.

2.4.2. Emociju paškontrolē, miera krēsla izveide

Iepazīstoties ar sākotnējiem novērojumiem, iespējams secināt, ka bērni atpazīst emocijas, bet grūtības sagādā to pārvaldīšana. Dusmu, skumju, uztraukumu pārņemtā brīdī bērns reaģē asi uz otru grupas biedru vai pieaugušo, nespējot pārvaldīt savas emocijas, nereti cieš blakus esošie.

8. attēls. Bērns prot pārvaldīt savas emocijas, sākotnējie individuālie novērojumu

Analizējot iegūtos datus var secināt, ka neviens no grupas bērniem pašvadīti nav spējīgs pārvaldīt savas emocijas, kas ir pašsaprotams rādītājs, jo nereti lielākā daļa pieaugušo to spēj izdarīt tikai daļēji (sk. 8. attēlu). Bet pirmsskola ir iestāde, kurā bērns sāk mācīties savas emocijas pārvaldīt, kas tālākajā attīstības gaitā veido drošu, savaldīgu personību. Kā tika pētīts bērna psiholoģiskajā raksturojumā ap sešu gadu vecumu bērnam veidojas analītiskā domāšana un bērns sāk spēt izvērtēt situāciju, arī prognozēt tā sekas, bet tas nenozīmē, ka vienmēr spēj atbilstoši izturēties. Novērojuma datus var secināt, ka lielākā daļa bērnu, kas ir deviņi grupas bērni dažādās ikdienišķās situācijās nespēj pārvaldīt savas emocijas.

Komunicējot ar bērniem par dažādām konfliktsituācijām, bērni paši atzīst, ka nav vēlējušies otram iesist, pagrūst vai nodarīt pāri, jo ikviens ir bijis otra pusē un nav izjutis patīkamas emocijas. Kopīgi veidojot mācību vidi ap sevi kopā ar bērniem tika izplānots daļēji iekārtotajā atpūtas stūrī uz dīvāna veidot miera krēslu, kurā katram ir iespēja mācīties pārvaldīt savas negatīvās emocijas darbojoties ar mācību vidē izvietotajiem nomierinošiem materiāliem (sk. 9. attēlu).

9.attēls. Pedagoģiskā izmēģinājuma darbība, miera krēsls

Sākotnēji pirmajās divās dienās atpūtas stūra inventārs, kas ir gliteru siena, stresa balons, izelpo - ieelpo plauksta, spogulis ar krāsu mošķiem (bērnu krāsotiem), krāsu mošķu grāmata (Lēnasa 2020) un pašu veidotais dusmu termometrs tika izspēlēti rīta apļos arī izvietoti mācību vidē, lai bērni izprastu to darbību un būtu izmēģinājuši, lai neveidotos situācija, ka bērns iztēlojas būt dusmīgs, lai būtu iespēja pabūt miera stūrī, jo ļoti gribētos padarboties ar piem., gliteru sienu.

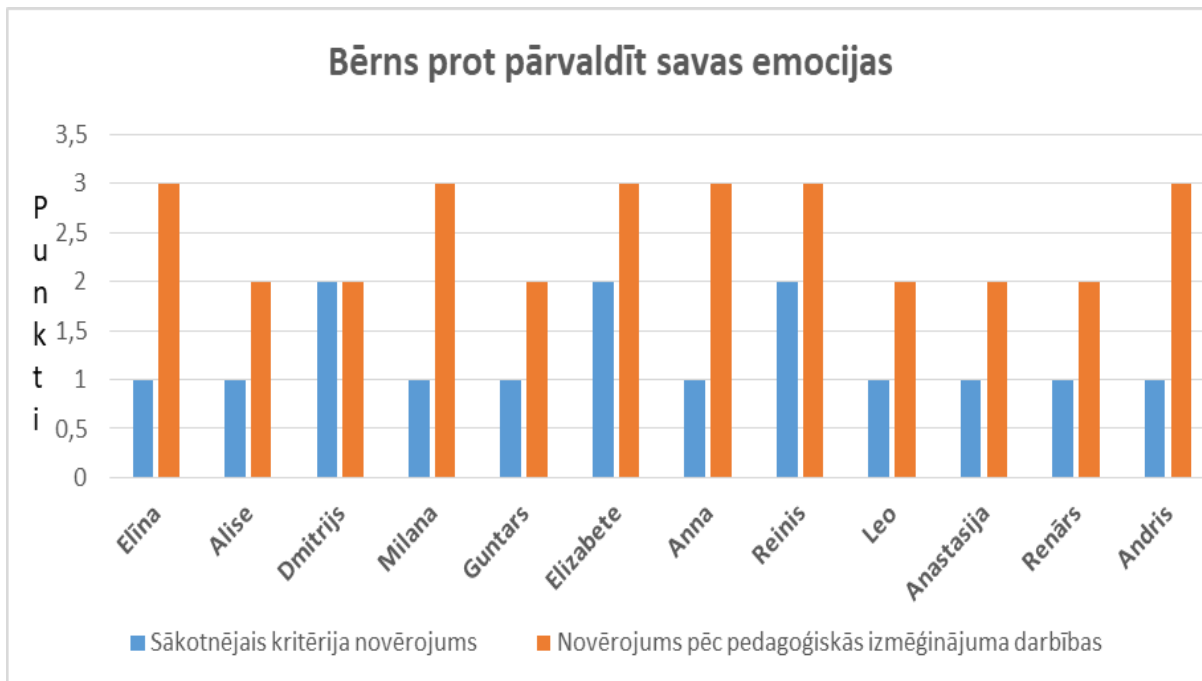
Pedagoģiskās izmēģinājuma darbībā pie miera krēsla tika izvietots - krāsu mošķu grāmata, dusmu termometrs, spogulis ar dusmu mošķu attēliem, gliteru tāfele, izelpas – ieelpas roka un stresa maisiņš (sk. 10. attēlu).

1. attēls. Pedagoģiskās izmēģinājuma darbības mācību līdzekļi

Veicot pedagoģisko novērojumus un izveidojot pedagoģisko izmēģinājuma darbību, izvietojot grupas mācību vidē miera krēslu, bērni to aktīvi izmanto, lai rastu mieru dažādās konfliktsituācijās, cenšas savaldīt savas negatīvās emocijas un mācās tās pārvaldīt patstāvīgi.

Nereti uz miera krēsla sēž arī pedagogs, lai palīdzētu bērnam pārvaldīt emocijas un novirzītu domas, kad emocijas pārvaldītas situācija tiek pārrunāta. Veiktie novērojumi pedagoģiskās izmēģinājuma darbības ietvaros norisinājās no 30.oktobra līdz 1.decembrim.

11. attēls. Bērns prot pārvaldīt savas emocijas, individuālais novērojums pirms un pēc pedagoģiskās izmēģinājuma darbības

Analizējot iegūtos novērošanas datus, individuāli vērtējot katru bērnu atsevišķi iespējams secināt, ka mācību vidē konfliktu situācijas ir strauji samazinājušās un bērni dodas uz miera krēslu, darbojoties ar pieejamajiem nomierinošajiem materiāliem (sk. 11. attēlu). Kā, piemērs, ir arī pedagogs, kurš demonstrējot, ka arī pedagogs var justies emocionāli sagrauts un ir nepieciešams laiks, lai pārvaldītu savas emocijas dodoties uz miera krēslu, lai padarbotos, piemēram, ar stresa bumbu.

Veicot novērošanas kritērijus var novērot, ka puse grupas bērnu, kas ar pedagoģiskās izmēģinājuma darbības izveidi ir sasnieguši maksimālo novērtējumu un ir iemācījušies pārvaldīt savas emocijas dodoties paši vai ar pedagoga aicinājumu nomierinoties miera krēslā. Vairākiem no bērniem ir straujš kāpums no nepārvalda savas emocijas uz pārvalda, kas ir Elīna, Milana, Elizabete, Anna, Reinis un Andris.

Tika novērot, ka īpaši izteikti miera krēslā nomierināties dodas Andrejs, kurš līdz šim emocijas izrādīja krītot gar zemi, sitot pieres daļu pret zemi, ar dūrēm pa sienu. Komunicējot ar zēnu, kad bērns ir nomierinājies bija novērojams, ka ir svarīgi pabūt vienam, ko pedagogs arī respektēja, nereti bērns devās dusmu uzplaiksnījumā uz citu telpu, lai pats tiktu galā ar savām emocijām. Izlādējot emocijas bērnam ir grūti atgriezties situācijā, kas radījušas šādu dusmu uzplaiksnījumu. Izveidojot pedagoģisko izmēģinājuma darbību, bērns labprāt dusmu

pārņemts dodas uz miera krēslu, emocijas pārvalda darbojoties ar stresa bumbu vai gliteru tāfeli, jāmācās attīstīt elpošanas vingrinājumi. Andris nomierinās un spēj mierīgi risināt konfliktsituāciju jau komunicējot un izsakot savas domas iesaistītajai pusei.

Elīna nepārliecināta par sevi, savām spējām, kas tika novērots attiecībā uz mājas vides ietekmes, netiek novērtēts bērna pozitīvās iezīmes, bet gan uzsvērtas negatīvās. Brīžos, kad tiek pārkāptas kādas robežas un meitene pati saprot, ka ir kļuvusi pārāk skaļa, pedagoga aicināta dodas atpūsties un tikt galā ar savām emocijām, labprāt darbojas ar gliteru tāfeli un elpošanas vingrinājumiem.

Milana savas emocijas izrādījusi maz, tāpēc arī sākotnējais rādītājs bija zems, jo nebija situācijas kurās novērot to pārvaldību, bet izveidojot miera krēslu tika novērots, ka esot kādās ikdienišķās situācijās meitene labprāt izmanto elpošanas vingrinājumus un labprāt izvēlas lasīt krāsu mošķa grāmatu, ņemot vērā, ka arī ikdienā ir akurāta, tad vienmēr palūkojas spogulī, lai izvērtētu kā jūtas, salīdzinot savas sejas emocijas ar mošķīša emociju.

Elizabete ļoti ieturēta, kautrīga un nepārliecināta komunicējot ar citiem grupas bērniem, bieži neapmeklē iestādi, miera krēslā dodas pedagoga aicināta, lai mācītos kļūt drošāka un nebaidītos izrādīt emocijas.

Anna pašvadīti dodas uz miera krēslu, lai noslēgtos sevī un pameditētu, jo meitenei īpaši svarīgs ir klusums mācību procesa laikā, troksnis traucē koncentrēties un rada dusmas uz sevi un apkārtējiem.

Reinis pats atvadoties no vecāka dodas padarboties, visbiežāk ar gliteru tāfeli, lai sakārtotu savu emocionālo stāvokli un pārslēgtu domas.

Pārējie seši bērni, kas ir Alise, Dmitrijs, Guntars, Leo, Anastasijā un Renārs daļēji iemācījušies pārvaldīt savas emocijas izmantojot pedagoģisko izmēģinājuma darbību.

Alisei tiek novērots, ka vairāk dodas uz miera krēslu, lai parotaļātos, bez konkrēta mērķa. No kā ir ieguvums, meitene mācās labāk iepazīt emocijas.

Anastasijā grūti sokas ar savu emociju pārvaldīšanu, visbiežāk tās rodas, kad ierodas pakaļ vecāki, vai nu nevēlēšanās doties uz mājām, dejošanu par ko nereti arī pārdzīvo ikdienas gaitās, pamostoties pēc diendusas nevēlas doties uz dejošanu, kas patīk un padodas. Principiāli izdomā un nevēlas, nereti palīdz ūdens glāze un tad talkā tiek ņemti elpošanas vingrinājumi kopā ar pedagogu, tādējādi pārvaldot savu emociju bērns ir sācis ar prieku doties uz nodarbībām. Arī vecāki novērtē šo pieeju, jo nereti asaru pārņemta dodas padarboties ar gliteru tāfeli, kamēr vecāks mirkli pagaida un ir gatava doties mājās.

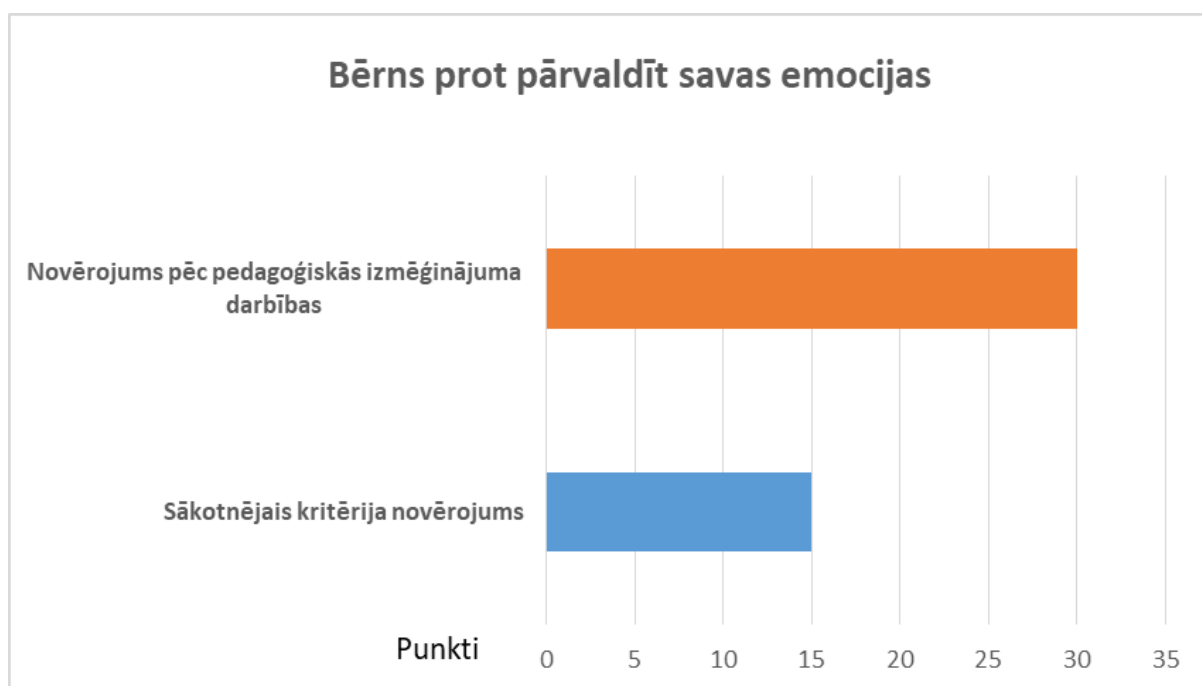
Reinim miera krēsls nepieciešams rīta cēlienā, jo vēlēšanās pagulēt ilgāk un pabūt mājās ir spēcīgāks par nākšanu uz PII ar prieku, atvadas nereti pavada satraukums, bēdas un skumjas.

Guntars īpaši necenšas savas emocijas pārvaldīt, jūtas pietiekami labi konfliktējot ar citiem grupas bērniem, veicot novērojumu var secināt, ka mēnesis novērojuma un darbības veida izmantošanas ir pārāk īss, lai puisis spētu pārvaldīt emocijas, bērnam svarīga ir uzmanība un darbs individuāli, tāpēc nereti uz miera krēsla sēž arī pedagogs un ar bērnu darbojas kopā.

Leo tiek novērots, ka miera krēslu patstāvīgi izmanto, lai piesaistītu grupas biedru uzmanību, darbojas bez izteiktas motivācijas.

Roberts, kad ir dusmu pārņemts uz miera krēslu dodas pedagoga aicināts, biežākā nepārvaldāmā emocija ir dusmas. Kad tiek modināts un aicināts aiz sevis saklāt gultu vai kad tiek spēlētas spēles ar grupas biedriem un netiek ievēroti zēna izvirzītie noteikumi. Bērns patstāvīgi nav spējīgs pārvaldīt šo emociju, bet kopā ar pedagogu dodoties uz miera krēslu. Pēc emociju pārvaldīšanas jūtas priecīgs un piekrīt, ka tā ir vieta, kur saņemt mieru, bet dusmu uzplaiksnījumā ir grūti pārkāpt pāri savām dusmām, lai spētu patstāvīgi nomierināties.

Rezultāts nemainīgs ir palicis Dmitrijam, kas nevienu reizi nav devies uz miera stūri, lai veiktu novērojumu. Bet balstoties novērojumos cik bērns ir ieturēts uz šo brīdi nešķiet, ka varētu demonstrēt izteikti negatīvas emocijas uz āru, bet nereti var veidoties arī pretējs efekts, saturētas emocijas vienā brīdī sprāgst un tad tās regulēšanai ar miera krēslu varbūt par maz.

12. attēls. Bērns prot pārvaldīt savas emocijas individuālais novērojums pirms un pēc pedagoģiskās izmēģinājuma darbības

Organizējot pedagoģisko izmēģinājuma darbību, izveidojot miera krēslu grupas mācību vidē un veicot novērojumu redzams, ka bērni ar interesi mācās pārvaldīt savas emocijas (sk. 12. attēlu). Novērojuma laikā lielākoties bērni tika aicināti no pedagoga puses

izmantot miera krēslu, lai pārvaldītu savas emocijas. Miera krēsla mērķis ir bērnam iemācīts pārvaldīt savas emocijas un doties uz miera stūri patstāvīgi. Īpašs uzsvars ikdienā atbalstam tika lūgts izmantot spoguļi, lai novērotu savas emocijas, ja esam dusmīgi vai tiešām spoguļi izskatāmies dusmīgi un bieži nomierinoties aizmirstot pabīdīt dusmu termometru, ja sākotnēji atceramies uzlikt, esmu dusmīgs, kā dusmīgais mošķis, tad jau nomierinoties aizmirst knaģi pārvietot. Kas ir būtiski redzēt katram savu izaugsmi emociju pārvaldīšanā un prasmē klasificēt arī citas emocijas.

2.4.3. Mācību vides novērojums

Kvalifikācijas darba teorētiskajā daļā analizējot Valsts izglītības satura centra metodisko ieteikumus, kas būtu jāievēro iekārtojot izglītojošu un atbalstošu mācību vide darba ietvaros (VISC 2019). Tika analizēt „X” iestādes un „X” grupas mācību vide, kurā ikdienā socializējas empīriskās daļas grupas bērni. Par kritērijiem ņemot attiecīgos ieteikumus un vērtēšanu izdalot trīs līmeņos, 1 punkts neatbilst, 2 punkti atbilst daļēji un 3 punkti atbilst. Maksimālais iegūstamais punktu skaits ir 3 punkti katrā kritērijā (sk. 3. tabulu).

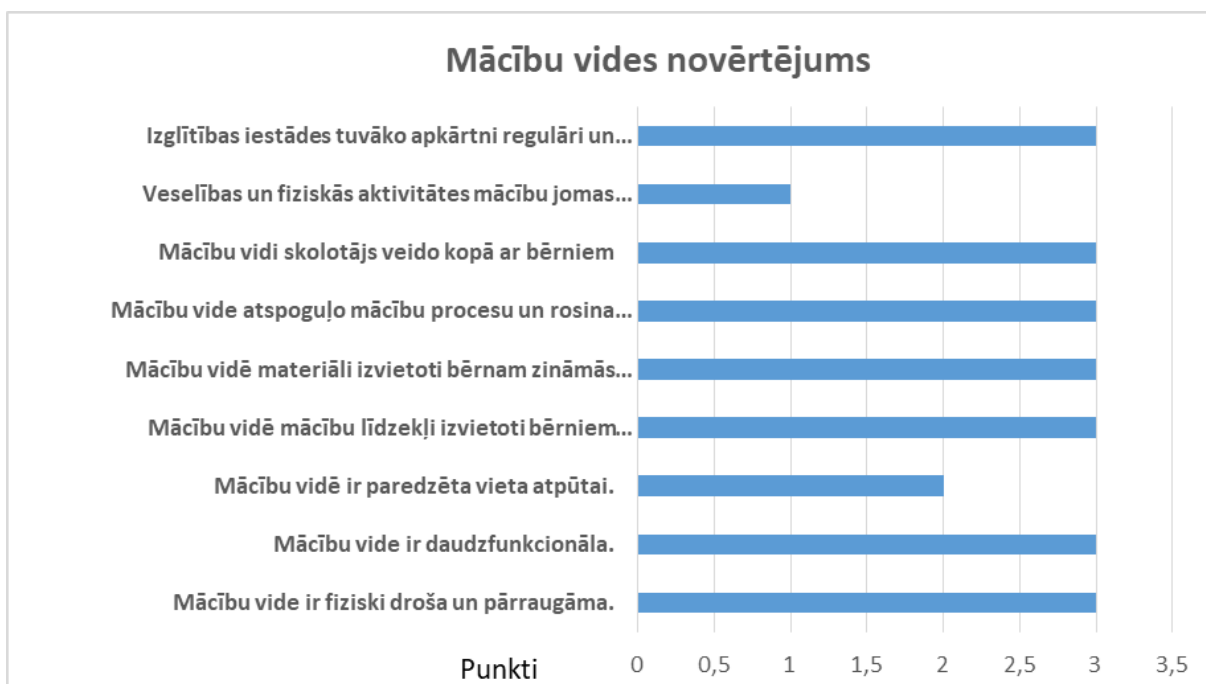
3. tabula. Grupas „X” mācību vides novērojuma kritēriji

Vērtēšanas līmeņi:	Neatbilst	Atbilst daļēji	Atbilst
	1	2	3

Kritērijs:	Vērtējums:
Mācību vide ir fiziski droša un pārraugāma.	3
Mācību vide ir daudzfunkcionāla.	3
Mācību vidē ir paredzēta vieta atpūtai.	3
Mācību vidē mācību līdzekļi izvietoti bērniem brīvi pieejamās vietās.	3
Mācību vidē materiāli izvietoti bērnam zināmās jomās vai centros.	3
Mācību vide atspoguļo mācību procesu un rosina darboties.	3
Mācību vidi skolotājs veido kopā ar bērniem.	3
Veselības un fiziskās aktivitātes mācību jomas pamatu apgūšanai veido specifisku mācību vidi.	1
Izglītības iestādes tuvāko apkārtni regulāri un mērķtiecīgi izmanto kā mācību vidi.	3

Grupas mācību vide ir daudzfunkcionāla, jo grupas telpās bērni pavada visu dienu, izņemot pulciņus, kas notiek zālē, sporta un mūzikas nodarbības, kā arī ārpus programmas izvēles pulciņi keramika, tautas dejas un angļu valoda. Grupas telpās bērni ietur maltītes izmantojot pašapkalpošanās prasmes, kā arī dodas atpūsties uz diendusu. Papildus grupas telpām ir tualete, garderobe, neliela virtuve un kambaris mantu glabāšanai.

Grupa ir maigos toņos ar plašiem logiem, kas ir saules apspīdēta un ļoti gaiša. Grupas vidē ir pārdomāti izvietoti plaukti, galdi, lieli krēsli atbilstoši bērnu augumiem (sk. 13. attēlu). Iestādē tiek nodrošināta ar speciālo pedagogu, psihologu, diviem logopēdiem un medmāsu.

13. attēls. Grupas „X”, mācību vides novērtējums

Analizējot iegūtos datus autore secina, ka grupas pedagogi izglītības iestāde tuvāko apkārtni regulāri un mērķtiecīgi izmanto kā mācību vidi, analizējot PII atrašanās vietu var novērot, ka tai blakus atrodas mežs, upe, parks, mājlopu kūtiņas, veikals, bibliotēka, mini zoo un arī autobusa pietura, kur 3. posma bērni nereti dodas uz tuvumā esošo pilsētu, lai dotos ekskursijās. Regulāri organizējot dažādus eksperimentus grupas vides laukumā, veicot pētījumus un darbojoties ar dažādiem dabas materiāliem.

Veselības un fiziskās aktivitātes mācību jomas pamatu apgūšanai veidojot specifisku mācību vidi ir kritērijs, kuru ieviest grupas telpās, to izmēru dēļ nav iespējams, bet ārā vidē bērniem tiek nodrošinātas dažādas sportiskas aktivitātes, piemēram, futbola vārti, vasarā atļauts pārvietoties ar velosipēdiem, izmantojot drošības līdzekļus un ziemā šļūkt pa iestādes teritorijā esošo kalnu. Sportiskas aktivitātes nodrošina sporta pedagogs, blakus esošajā zālē,

kura pieejama arī pedagogiem ārpus nodarbību laika. Grupas vidē nodrošinot atgātnes par roku, zobu higiēnu.

Mācību vide tiek organizēta un veidota kopā ar bērniem, uzsākot mācību semestri kopā ar bērniem tiek organizēta centru izveide un materiālās bāzes izvietošana, grupā ienākot kādam jaunam inventāram kopīgi tiek lemts, kur to novietot. Tādējādi radot saistošu mācību vidi no bērnu skatu punkta.

Mācību vidē materiāli izvietoti bērnam zināmās jomās vai centros, grupas mācību vide ir sadalīta mācību jomās – matemātikas mācību joma, valodas mācību joma, tehnoloģiju mācību joma, kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslas joma, dabaszinātņu mācību joma un tehnoloģiju mācību joma. Trīs no mācību jomām tiek iedalītas centros – valodas, matemātikas un tehnoloģiju mācību jomas.

Mācību vide atspoguļo mācību procesu un rosina darboties, mācību materiāli tiek sagatavoti atbilstoši mēneša, nedēļas tēmai. Dažādas kopīgi veidotas atgātnes, lai papildinātu apgūstamo tēmu tiek izvietotas uz runājošās sienas. Tēmu ietvaros izvirzīti bērnu uzdoti jautājumu, ko vēlētos padziļināti noskaidrot.

Mācību vidē mācību līdzekļi bērniem izvietoti brīvi pieejamās vietās, bērnu augumam paredzētos atvērtos plauktos, neaizsedzot vienam otru.

Mācību vidē ir daļēji paredzēta vieta atpūtai, jo grupas telpas nav pietiekami lielas, lai speciāli izveidotu kādu atpūtas stūri. Brīvajā laikā bērni ar prieku darbojas pie galdiem vai uz paklāja kur tiek organizēts rīta aplis, kā arī grupas vidē ieviestā atpūtas krēsla.

Mācību vidi attiecīgi situācijai ir iespējams veidot daudzfunkcionālu, pārbīdot plauktus un tādējādi palielinot aktivitāšu telpu.

Mācību vide ir fiziski droša un pārraugāma, plaukti ir pārredzami, atrodoties pie galdiem tie nodrošina skaņas izolāciju tādējādi netraucējot grupas biedriem darboties attiecīgajos mācību centros.

Grupas mācību vide tiek iedalīta trīs centros, kas ir matemātikas, valodas un tehnoloģiju mācības jomas centri. Katrā centrā izvietoti galdi un centri nodalīti ar plauktiem, kuros izvietoti attiecīgās jomas mācību materiāli, kas tiek papildināti un mainīties mēneša plāna tēmas ietvaros (sk. 14. attēlu).

14. attēls. Grupas mācību vide

Katras nedēļas ietvaros bērni pēc brīvas izvēles, bet ar nosacījumu, ka jāizpilda visi trīs galveno centru uzdevumi, var izvēlēties kurās dienās darbosies attiecīgajā centrā, atzīmējot izpildi novērošanas pedagoga izstrādātajā mācību jomas protokolā.

Dabas zinību mācību jomas, mācību vidē izveidots koka formas plaukts. Kurā pieejamas dažādas grāmatas, dabas materiāli, Montesori puzzles ar koku, augu struktūru un dzīvnieku ķermeņa daļām, telpaugi, didaktiskās spēles, gumijas kukaiņi, lupas un dabas kalendārs, kur ik rītu tiek noteikta nedēļas diena, mēnesis, laikapstākļiem atbilstošas dabas parādības (sk. 15. attēlu).

1. attēls. Dabas zinību mācību joma

Integrējot mācību vidē sociālo un pilsonisko mācību jomu izveidots arī patriotiskais stūris, kur pieejami Latvijas valsts simboli, grāmata par Latviju, puzzle un spēle apceļojot Latvijas novadus. Didaktiskā spēle ar dažādiem valsts faktiem un Latvijas formas koka figūra, kurai izvērpjams kontūras veidā striķis. Kā mīnusu var minēt, ka nav izvietota valsts prezidenta fotogrāfija, bet to grupā izdala iestādes vadītāja, kas vēl to nav izdarījusi. Kā arī spēle ar dažādām situācijām, kas māca vērot, vērtēt un rīkoties (sk. 16. attēlu).

2. attēls. Sociālā un pilsoniskā mācību joma

Kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslas mācību jomā pieejama režģu siena, kur bērni izvieto savus individuālos vai grupas darbus, krāsu jaukšanas paletes atgādne, dažādas radošas grāmatas, brīvi pieejamas krāsainas un baltas A4 lapas. Krāsojamās lapas, krāsainie zīmuļi, krītiņi, flomāsteri, zīmuļu spicējamais, dzēšgumijas, šķēres, knaģīši, dzeltenās personalizētās mapēs bērni ievieto pabeigtos darbus un kā trešā posma grupas bērniem, lai radinātu pie kārtības un atbildības par savām mantām tika ieviesti penāļi ar tam atbilstoši skolai nepieciešamo saturu, protams, visi mācību līdzekļi pieejami arī grupas vidē, bet darboties ar savu penāli nereti ir interesantāk un tādējādi radinot pie tuvojošās skolas nepieciešamo līdzekļu pielietošanas un pārvaldīšanas (sk.17. attēlu).

3. attēls. Kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslas mācību joma

Valodas mācību joma izveidota ielokā, no visām pusēm iekļaujot atvērta tipa plauktus, kuros izvietoti dažādi mācību materiāli valodas mācību jomas attīstībai. Iekļaujot grāmatas, runājošo pildspalvu, didaktiskās spēles, atgādnes, kustīgo alfabētu, burtu spēles, īso un garo patskaņu mutes izrunas ar bērnu veidotām mutes mīmikām (sk. 18. attēlu).

4. attēls. Valodas mācību joma

Matemātikas valodas mācību jomā izvietotas dažādas ciparu, figūru atgādnes, skaitām kociņi, dabas materiāli ciparu izlikšanai, didaktiskās spēles, koka pulkstenis laika apguvei, sviri, kubi.

5. attēls. Matemātikas mācību joma

Tehnoloģiju mācību jomā pieejami dažādas konstruēšanas spēlēs, kluči, puzzles, rāmji dažādu prasmju attīstīšanai (rāvējslēdzējs, pogas, kniedes), kociņi konstruēšanai. Tehnoloģiju

mācību joma izvietota blakus kultūras izpratnes un pašizpaušmes mācību jomai, jo dažādi materiāli patstāvīgām darbībām dublējas abās mācību jomās (sk. 20. attēlu).

6. attēls. Tehnoloģiju mācību joma

Novērojot grupas mācību vidi var secināt, ka tā iekārtota atbilstoši bērnu vajadzībām, ir saistoša ar dažādām bērnu interesēm, dažādu grūtības pakāpju materiāliem, iekļaujot dažādas atbalsta materiālus visās mācību jomā. Atgādnes izvietotas bērnu acu augstumā, materiāli ir brīvi pieejami atvēros plauktos un viens otru neaizsedz.

Secinājumi

1. Mācību vide, kurā ikdienā uzturas bērns ir jābūt emocionāli drošai, kur bērns jūtas piederīgs, atbalstīts un sadzirdēts. PII to nodrošina pedagogs veidojot funkcionālu telpu iekārtojumu, nodrošinot ar nepieciešamiem izziņas materiāliem, analizējot katra bērna individuālās intereses un spējas.
2. Izglītojoša un atbalstoša mācību vidi savstarpēji mijiedarbojas un viena otru papildina, lai cik izglītojoši nebūtu mācību materiāli, bez atbalstoša pedagoga un attiecīgi pedagoga izveidotiem atbalstošiem mācību materiāliem, mācību vide būtu nepilnvērtīga un grūti izprotama.
3. Pirmsskolā mācību vides komponenti ir fiziskā, sociāla un informatīvā mācību vide, kas bērnam veidojusies atrodas dažādās mācību vidēs, tādējādi radot pieredzi uz kuras pamata veidojas bērna personība.
4. Bērns trešajā vecuma posmā, balstoties savā iegūtajā pieredzē mācās analizēt, sintezēt un pieņemt atbildīgus lēmumus, kuros pedagogs ir līdzās esošs, posms kad veidojas indivīda skatījums uz dzīvi un vide kurā bērns atrodas palīdz attīstīties bērna personībai.
5. Pedagoģiskā izmēģinājuma darbība veicina bērnam velmi darboties pašvadīti, tādējādi mācot sociālās prasmes, sniedzot izvēles iespējas, prasmi analizēt, kļūdīties un labot pieļautās kļūdas.
6. Pedagoģiskajai izmēģinājuma darbībai jābūt koncentrētai uz bērnu, lai attīstītu kritērijus, kas uz novērošanas brīdi sasniedzis zemu rādītāju, tādējādi pilnveidojot bērna prasmes caur paša organizētu darbību.
7. Veidojot izglītojošu un atbalstošu mācību vidi PII svarīgākais priekšnosacījums ir bērna vecuma posma īpatnību izpēte, lai nodrošinātu mācību vidē bērna vecuma posmam atbilstošu materiālo bāzi.
8. Veidojot izglītojošu un atbalstošu mācību vidi tās izveidē jāiesaista bērni, materiāliem jābūt izvietotie bērnu acu līmenī, saistošiem katra bērna interesēm, integrējot mācību uzdevumos ar dažādām diferencēšanas pieejām.
9. Izvirzītā pētījuma jautājuma kontekstā iespējams secināt, ka veidojot izglītojošu vidi jāpārzina bērna vecuma posma īpatnības, attiecīgi jāizstrādā metodiskie materiāli, nodrošinot mācību vidi ar materiālo bāzi, katra bērna individuālajām spējām un interesēm. Savukārt atbalstošu vidi pirmsskolas izglītības iestādē rada iesaistītie pedagogi, mācību vide ap bērnu, atbalsta materiāli, individuāla pieeja.

Priekšlikumi

1. Pedagogam iekārtojot grupas mācību vidi jāņem vērā katra bērna individuālās intereses, iekļaujot interesējošās tēmas grupas mācību vidē.
2. Grupas mācību vidi iekārtot kopā ar grupas bērniem, ļaujot bērniem būt galvenajiem grupas vides veidotājiem, ļaujot kļūdīties, lai pēc savas pieredzes spētu kļūdas labot.
3. Pedagogam veikt regulārus novērojumus mācību vides materiālās bāzes izmantošanā.
4. Apmeklēt izglītojošus kursus, sekmīgai grupas mācību vides izveidošanai attiecīgajos vecuma posmos.
5. Veicot savus novērojumus mācību vides veidošanā, ar veiksmēm un neveiksmēm dalīties ar kolēģiem, lai pilnveidotu vienu otru.
6. Augstskolās nodrošināt jaunus pedagogus ar lekcijām, kur praktiski apgūt mācību vides iekārtošanas pamatprincipus.

Literatūras un avotu saraksts

1. Agliati, A., Aguillar Barriga, P., Martinsone, B & Valverde Jimenze, B. (2018) *Rokasgrāmata. Metodiskie paņēmieni skolēnu sociāli emocionālo prasmju novērošanai skolā.* Pieejams:
www.visc.gov.lv/sites/visc/files/data_content/rokasgramata_met_pan_sem1.pdf
2. Bjorklund, D.F., Causey, K.B. (2017) *Children's Thinking: Cognitive Development and Individual Differences.* California: SAGE Publications Ltd.
3. Ciesielska, M., Boström, K., Öhlander, M. (2018) *Qualitative Methodologies in Organization Studies.* Poland: Akademia Leona Koźmińskiego.
4. Эльконин, Д. Б. (2007). *Детская психология.* Москва: Издательский центр «Академия».
5. European Youth Foundation. (2021) *What is a pilot activity.* Pieejams:
www.coe.int/en/web/european-youth-foundation/pilot-activity
6. Guntis Bojārs. (2021. gada 7.augusts) *Bērņībā bērņudārzā. Aizliegtais paņēmiens.* [Video]. Rīga: Rīgas 36. pirmsskolas izglītības iestāde. Pieejams:
www.youtube.com/watch?v=CxvDJrA4Hsc
7. Ирбе, А., Линденберга, С. (2016) *Ребёнок говорит учится в семьею.* Rīga: Raka.
8. Kalvāns, E. (2018) *Attīstības psiholoģija.* Rēzekne: Rēzeknes tehnoloģiju akadēmija.
9. Karlidaģ, O.I. (2021) *Creating Learning Environments in Preschool Classrooms: Perspectives of Pre-service Preschool Teachers. International Journal of Progressive Education.* Retrieved from: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1308459.pdf>
10. Lauka, A. (2018). *Skolotāja loma pirmsskolā.* Pieejams:
www.youtube.com/watch?v=5xHIDXrBrIc&list=PLLLs_n2ybYprgtDedW0Y3plB20bPj9RVK&index=3
11. Ļenasa, A. (2020) *Krāsu mošķis.* Rīga: AS Latvijas Mediji.
12. Mainza, E.M. (2013) *Kā atmodināt un kopt bērņa iekšējo dzīvi.* Rīga: Sol Vita.
13. Margeviča-Grinberga, I., Šūmane, I. (2020) *Mūsdienu mācību vide skolēnu aktīvai iesaistīšanai mācību procesā.* Rīga: LU Akadēmijas apgāds.
14. Mārtinsone, K., Miltuze, A. (2015) *Psiholoģija 1 Pamatjautājumu – teorijas un pētījumi.* Rīga: Zvaigzne ABC.

15. *Ministru kabinets*. (19.11.2019.) Prasības vispārējās izglītības iestādēm, lai to īstenotajās izglītības programmās uzņemtu izglītojamos ar speciālām vajadzībām. Redakcija: 28.11.2019.. Rīga: Latvijas Vēstnesis
16. Norwich, B. (2013) *Addressing tensions and dilemmas in inclusive education*. London: Routledge.
17. Riekstiņa, S. (2021) *Jaunās un digitālās tehnoloģijas pirmsskolā*. Pieejams: <https://skola2030.lv/lv/jaunumi/blogs/jaunas-un-digitalas-tehnologijas-pirmsskola>
18. Sebre, S., Miltuze, A. (2022) *Attīstības psiholoģija*. Rīga: Zvaigzne ABC.
19. Spreeuwenberg, R. (2022) *The importance of observation in early childhood education*. Pieejams: www.himama.com/blog/assessing-toddler-development-through-observation/
20. Shaffer, R., D., Kipp, K. (2019) *Developmental psychology: infancy and childhood*. Canadian: Nelson Cengage Adapted.
21. Svence, G. (2020) *Izglītības psiholoģija*. Rīga: LU Akadēmijas apgāds.
22. Štāla, S. (2019) *Tavs iekšējais bērns grib atrast mājas*. Rīga: LĪNA.
23. Valsts izglītības satura centrs. *Pirmsskolas mācību programma*. Pieejams: <https://mape.gov.lv/catalog/materials/1F6E6155-9FAF-4B29-A41D-A3AF9A965B4F/view?preview=4E7A5F97-05BF-40AC-80D2-5B895E42E2D4>
24. Višķere, Z. (2017) *Spēlēties un audz!*. Rīga: SIA „J.L.V.”

PIELIKUMI

GALVOJUMS

Es, Iveta Bule

apliecinu, ka darbs izstrādāts atbilstoši zinātniskās ētikas principiem.

Darbā izmantotā literatūra u. c. avoti norādīti literatūras u. c. avotu sarakstā.

Dažāda veida informācijai (atziņām, citātiem, attēliem, tabulām u. c.), kas iegūta no minētajiem avotiem, pētnieciskajā darbā un tā pielikumos norādītas atsauces.

Darba autors

Iveta Bule

(vārds, uzvārds)

Iveta Bule

(paraksts)

Datums: 18.12.2013